KULTUR MINISTERIET

SLOTS- OG KULTURSTYRELSEN

FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2018

BASERET PÅ SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS BIBLIOTEKSBAROMETER OG DANMARKS STATISTIK

Hjørring Bibliotekerne. Foto: Martin Jørgensen

01	Om Folkebiblioteker i tal 2018	4
02	Hvad fortæller tallene?	6
03	Besøg på bibliotekerne	8
04	Bibliotekernes brugere	14
05	Mødested for aktiviteter og læring	24
06	Bestand og udlån	32
07	De fysiske rammer	44
08	Ressourcer	48
	Find flere tal om bibliotekerne	54

01 OM FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2018

Folkebiblioteker i tal 2018 viser udvikling og status på en række centrale områder i folkebibliotekernes aktiviteter med udgangspunkt i statistikker og undersøgelser.

De danske biblioteker udvikler sig konstant i samspil med mennesker, samfundet, kunst, viden og teknologi. Folkebibliotekerne er landets mest besøgte kulturinstitutioner, og der lånes fortsat mange fysiske bøger ud, samtidig med at det digitale bogudlån er i vækst. På bibliotekerne afholdes der flere arrangementer end nogensinde før, og biblioteket er et mødested i lokalsamfundet. Bibliotekernes brugere er ikke alene lånere, men også en del af brugerdrevne og samskabende aktiviteter på bibliotekerne. Også de fysiske rammer og brug af biblioteksrum ændrer sig. Bibliotekerne afspejler således udviklingen – en digital tidsalder, hvor der er behov for viden og litteratur, og hvor der samtidig er behov for fysiske mødesteder og fællesskaber.

De anvendte tal i Folkebiblioteker i tal 2018 kommer primært fra bibliotekernes indberetning til Danmarks Statistik, borgernes svar i den nye Kulturvaneundersøgelse samt bibliotekernes svar i Slots- og Kulturstyrelsens årlige spørgeskemaundersøgelse, 'Biblioteksbarometer for folkebiblioteker'. Folkebiblioteker i tal 2018 har fokus på bl.a. bibliotekernes fysiske og digitale udlån, arrangementer, biblioteksrum og brugere.

På en række områder er det muligt at følge udviklingen i årene fra 2009. Det gælder især for tallene fra Danmarks Statistik, der generelt måler på de samme parametre fra år til år, selvom der i takt med bibliotekernes udvikling er sket ændringer. For 2016 og 2017 er tal om udlån, bestand, tilvækst og afgang af materiale samt antal aktive lånere og fjernlån dog ikke offentliggjort af Danmarks Statistik. Bibliotekernes overgang til Fælles Biblioteksystem gav betydelige udfordringer med dataleverance til folkebiblioteksstatistikken for 2016 og 2017, og tal for de enkelte biblioteker var behæftet med for stor usikkerhed til, at de indsamlede data kunne offentliggøres. Pga. den manglende centrale statistik på biblioteksområdet blev Folkebiblioteker i tal 2016 eller 2017 derfor ikke publiceret. Tidligere er Folkebiblioteker i tal 2013, 2014 og 2015 udkommet.

Tal fra den nye Kulturvaneundersøgelse vedrørende 2018 indgår også i denne publikation. Kulturvaneundersøgelsen dækker danskernes kulturvaner, medieforbrug og fritidsaktiviteter og gennemføres af Danmarks Statistik i samarbejde med Kulturministeriet, herunder Slots- og Kulturstyrelsen.

I Folkebiblioteker i tal 2018 indgår Slots- og Kulturstyrelsens årlige undersøgelse, 'Biblioteksbarometer for folkebiblioteker'. Biblioteksbarometeret giver i højere grad end Danmarks Statistiks tal et øjebliksbillede, der kan være forskelligt fra år til år, så tallene ikke altid kan sammenlignes over tid.

Flere oplysninger om de berørte emner og andre områder inden for biblioteksektoren kan ses på Danmarks Statistiks og Slots- og Kulturstyrelsens hjemmesider: www.statistikbanken.dk/18 og kortlink.dk/23dh3

Der er i publikationen medtaget eksempler på udviklingsinitiativer, som Slots- og Kulturstyrelsen har været eller er involveret i, samt projekter, der har fået tilskud fra Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

Bibliotek / fotograf: 1: Frederiksberg Bibliotek. 2: Dokk1 / Sophie Dreijer. 3: Dokk1 / Sophie Dreijer. 4: Dokk1 / Sophie Dreijer. 5: Biblioteket Sønderborg / Kim Toft Jørgensen. 6: Dokk1 / Sophie Dreijer. 7: Næstved Bibliotek / Adam Grønne. 8: Næstved Bibliotek / Adam Grønne. 9: Guldborgsund-bibliotekerme / Ingrid Riis.

02 HVAD FORTÆLLER TALLENE?

Bolbro Bibliotek. Foto: Jonas Legarth

STIGNING I DIGITALE LÅN

Brugen af folkebibliotekernes digitale tjenester er steget eksplosivt siden 2017. Streaming af e-bøger og lydbøger på eReolen er steget med 26 % fra 2017 til 2018 til i alt 3,8 mio. Det samlede forbrug af elektroniske ressourcer (e-tidsskrifter, e-bøger/lydbøger, e-multimedieoptagelser og databaser) er steget med ca. 2,6 mio. siden 2017 og udgjorde i 2018 9,4 mio. downloads/streaminger på landsplan.

FALD I DET FYSISKE UDLÅN

Det samlede udlån af fysiske materialer udgjorde 29,8 mio. eksemplarer i 2018. Det svarer til et fald på 16 % siden 2015 og 38 % siden 2009. Der er dog tale om store forskelle mellem de forskellige materialetyper. Siden 2009 er musikudlånet faldet 84 %, og det er faldet 49 % siden 2015. Det samlede udlån af fysiske bøger er faldet 24 % siden 2009 og 9 % siden 2015. Med 24,4 mio. udlån udgjorde bøger i 2018 82 % af det samlede fysiske udlån, hvilket er 6 procentpoint mere end i 2015. Den fysiske bog var således suverænt lånernes foretrukne medie i 2018, efterfulgt – på det digitale område – af e-bøger og netlydbøger.

SAMLET UDLÅN PÅ BOGOMRÅDET VISER MINDRE FALD

Sammenholder man folkebibliotekernes udlån af både de fysiske og de digitale bøger, ser man et lille fald i det samlede udlån på 5 % siden 2015. E-bøger og netlydbøger udgør en stadig stigende andel af det samlede udlån på bogområdet. De to elektroniske formater udgjorde således 13,2 % af bogudlånet i 2018, mens det tilsvarende tal for 2015 var 8,6 %.

HØJT BESØGSTAL

Besøgstallet på landets biblioteker har igennem de seneste år ligget stabilt, og selvom der i 2018 var et mindre fald i antallet af fysiske besøgende på folkebibliotekerne på 2 % i forhold til året før, er bibliotekerne velbesøgte. Med 37,6 mio. besøgende i 2018 er folkebibliotekerne nogle af landets mest besøgte kulturinstitutioner. Ser man på det samlede besøgstal på bibliotekernes digitale tjenester, er der sket en markant stigning i løbet af de seneste fem år. Fra 2014 til 2018 er besøgstallet på bibliotekernes digitale tjenester steget med 37 %, og fra 2017 til 2018 er antallet af digitale besøg steget med 11 %.

FORTSAT STIGNING I ANTALLET AF ARRANGEMENTER, SÆRLIGT PÅ LITTERATUROMRÅDET

Bibliotekerne afholdt i 2018 flere arrangementer end nogensinde før, 24.316 mod 22.215 året før. Mange af arrangementerne har fokus på litteratur, bl.a. i form af forfattermøder, booktalks og læseklubber. Siden 2014 er der sket en stigning på 31 % i antal arrangementer afholdt på bibliotekerne.

BIBLIOTEKERNES BRUGERE

43 % af danskerne svarede i Kulturvaneundersøgelsen for 4. kvartal 2018, at de havde besøgt biblioteket indenfor de seneste tre måneder – dermed placerer bibliotekerne sig i toppen af listen over de mest besøgte kulturinstitutioner i Danmark. Bibliotekerne bliver også hyppigt benyttet af brugerne, og 26 % af danskerne kommer på bibliotekerne 1-3 dage om måneden eller mere. 29 % af befolkningen benyttede sig af bibliotekernes digitale tjenester som eReolen, Filmstriben og Litteratursiden – og netop brugen af de digitale bibliotekstilbud er i kraftig fremgang.

STOR STIGNING I ANTALLET AF ÅBNE BIBLIOTEKER, FALD I TIMER MED BETJENING

Ved udgangen af 2018 var der 361 åbne biblioteker, dvs. biblioteker, hvor det er muligt at få adgang uden for den bemandede åbningstid. Det er en stigning på 44 siden 2017. Dermed er det 88 % af landets biblioteker, der er ubetjente åbne biblioteker. Kun i fire kommuner var det ikke muligt at få adgang uden for den bemandede åbningstid. Det øgede antal åbne biblioteker har givet fremgang i den ubetjente åbningstid. Samtidig har der været en tilbagegang i den bemandede åbningstid, der samlet er gået tilbage med 494 timer siden 2017, hvilket svarer til et fald på knap 5 %.

MINDRE NEDGANG I ANTAL FILIALER OG BOGBUSSER

Antallet af betjeningssteder er faldet fra 527 i 2017 til 522 i 2018. Filialtallet er faldet til 315, mod 319 året før. Ligeledes er der blevet reduceret med én bogbus i forhold til året før.

FALD I SAMLEDE INDTÆGTER

Folkebibliotekernes samlede indtægter udgjorde i 2018 2,7 mia. kr., svarende til et fald på 0,9 % fra 2017 til 2018. De samlede indtægter er faldet med 14,1 % siden 2009.

03 BESØG PÅ BIBLIOTEKERNE

I 2018 steg besøgene på bibliotekernes digitale tjenester, mens det fysiske besøgstal og antallet af aktive lånere faldt.

BESØG: NØGLETAL FOR 2018

Fysiske besøg	37,6 mio.
Aktive lånere	1,7 mio.
Besøg på bibliotekernes digitale tjenester	57,3 mio.

Folkebibliotekerne er med deres samlede besøgstal de mest besøgte kulturinstitutioner i Danmark. Antallet af besøgende på de danske folkebiblioteker er steget 4 % fra 2014 til 2018 fra 35,9 mio. besøgende i 2014 til 37,6 mio. i 2018. Besøgstallet har siden 2015 ligget stabilt omkring 37 mio. besøgende om året. I 2018 havde bibliotekerne 37,6 mio. besøgende, som er et fald fra 2017 på 2 %, hvor bibliotekernes besøgstal toppede med 38,3 mio. besøgende. På trods af faldet er bibliotekerne fortsat blandt de mest benyttede kulturinstitutioner i Danmark.

Bibliotekerne byder på mange aktiviteter ud over de traditionelle ydelser som bogudlån. Biblioteker er åbne kulturinstitutioner, som danner rammen om mange lokale fællesskaber, klubber og aktiviteter. Studerende benytter studierum og læsesale, og alle aldersgrupper mødes i bogklubber eller deltager i de mange øvrige tilbud, bibliotekerne har.

Bibliotekerne har også andre services, som mange borgere benytter sig af, bl.a. adgang til computere og til printfaciliteter. De mange aktiviteter og tilbud kan være medvirkende til de høje besøgstal på bibliotekerne, som med de varierede tilbud er relevante for mange forskellige befolkningsgrupper.

Også bibliotekernes fortsat stigende åbningstider i forbindelse med åbne biblioteker, hvor brugere kan komme på bibliotekerne uden for betjeningstiden, kan forklare de fortsat høje besøgstal på bibliotekerne. Læs mere om bibliotekernes åbningstimer i kapitel 7, De fysiske rammer.

Derudover er flere biblioteker organisatorisk koblet sammen med, og deler hus med, andre institutioner som f.eks. borgerservice og kulturhuse, og det er ikke alle steder, det er muligt at adskille optællingerne af besøgende. Dog har alle registrerede besøgende været på eller igennem biblioteket.

Fig. 1: Fysiske besøg på folkebibliotekerne

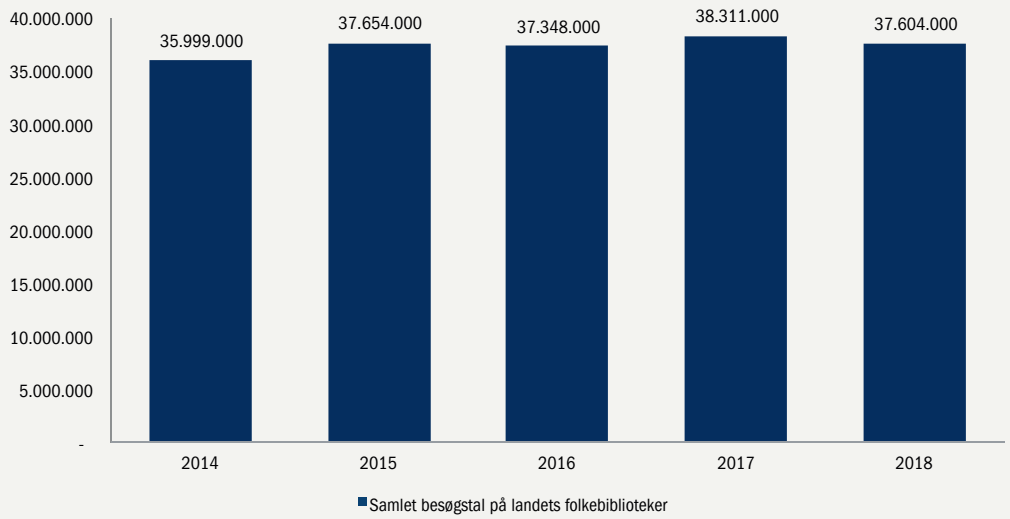

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB2B

Læsegruppe på Kulturværftet Helsingør. Foto: F. Kjeldo

AKTIVE LÅNERE

I 2018 er der sket et fald i antallet af aktive lånere fra 2015, hvor de senest tilgængelige tal om aktive lånere er fra, da der grundet overgangen til Fælles Biblioteksystem ikke blev offentliggjort tal om bl.a. aktive lånere i 2016 og 2017. I 2015 var der 1.888.000 aktive lånere, som i 2018 var faldet til 1.710.078 – et fald på 9 %. En aktiv låner defineres ved at låne mindst ét fysisk materiale fra biblioteket om året. I Danmarks Statistik indgår digitale udlån endnu ikke i definitionen af aktive lånere, og brugere, der udelukkende låner materialer fra bibliotekernes digitale tjenester, bliver dermed endnu ikke talt med i opgørelsen over aktive lånere. Dette kan muligvis være årsagen til en del af faldet af aktive lånere.

Fig. 2: Aktive personlige lånere

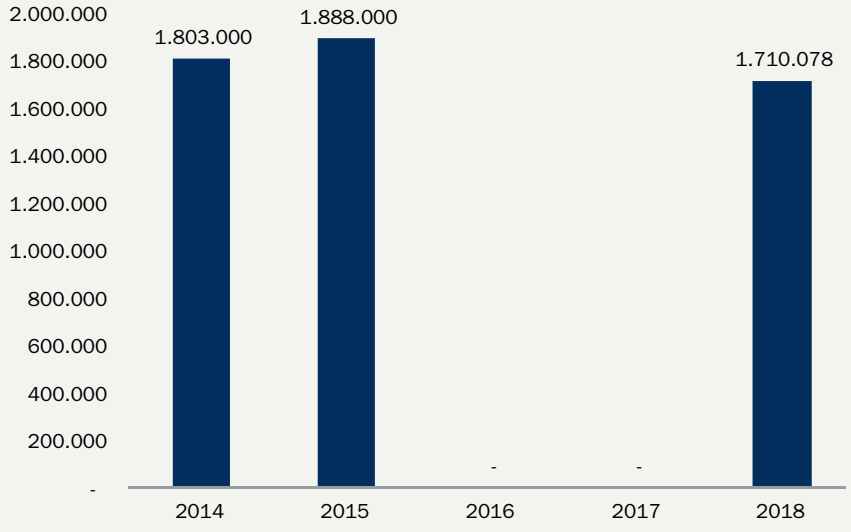

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB7

BESØG PÅ BIBLIOTEKERNES DIGITALE TJENESTER

Ud over de fysiske besøg på landets folkebiblioteker har bibliotekerne en række digitale platforme og tjenester, der understøtter forskellige formål, og hvor brugere tilbydes et bredt indhold. Det er derfor også relevant at se på bibliotekernes digitale besøg for at få samlet indblik i brugernes aktivitet. Der er igennem de seneste år sket en markant stigning i besøgene på flere af bibliotekernes digitale tilbud.

Det faldende fysiske besøgstal kan muligvis ses i sammenhæng med den stigende brug af bibliotekernes digitale tjenester, som eReolen og Filmstriben. Det kan tyde på, at flere brugere låner materialer digitalt og dermed ikke nødvendigvis behøver at besøge bibliotekerne fysisk for at låne og aflevere materialer eller blive inspireret til de næste læseoplevelser. På bibliotekernes digitale tjenester bliver der i høj grad formidlet litteratur, og brugerne præsenteres for et kurateret og formidlet indhold, der bl.a. inspirerer til læsning.

Ser man på det samlede besøgstal på bibliotekernes digitale tjenester, er der sket en markant stigning i løbet af de seneste fem år. Fra 2014 til 2018 er besøgstallet på bibliotekernes digitale tjenester steget med 37 %, og fra 2017 til 2018 er antallet af digitale besøg steget med 11 %. [1]

> *Vi er på biblioteket i dag for at skrive på en større opgave sammen. Biblioteket ligger centralt for os begge. Det eneste er, at vi lidt mangler en stillezone, hvor vi kan arbejde i ro uden at blive forstyrret af andre biblioteksgæster.*
> *Studerende*

Figur 3: Besøg på bibliotekernes digitale tjenester i alt

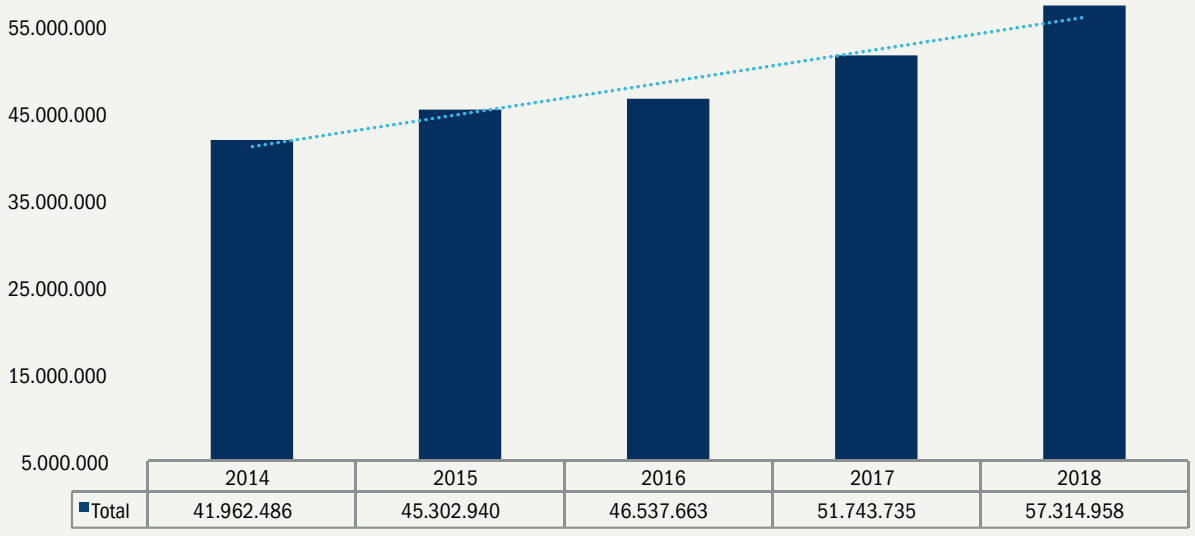

Kilde: www.danmarksbiblioteksindex.dk

[1] Folkebibliotekerne har skiftet webanalyseværktøj i 2018, hvorfor der er en vis usikkerhed forbundet med at sammenligne tallene for de digitale besøg på bibliotekerne i 2018 med de tidligere år.

BESØG PÅ FOLKEBIBLIOTEKERNES HJEMMESIDER OG PÅ BIBLIOTEKET-APPEN

På folkebibliotekernes hjemmesider kan brugerne bl.a. reservere materialer, holde sig orienteret om aktuelle arrangementer og temaer samt blive inspireret til læseoplevelser.
Figur 4 viser, at besøgstallet på folkebibliotekernes hjemmesider fortsat er højt, men dog har været støt faldende de seneste fem år. I 2018 var der samlet 24,5 mio. besøg på folkebibliotekernes hjemmesider, et fald på 2,7 % fra 2017. Det faldende besøg på folkebibliotekernes hjemmesider kan ses i sammenhæng med en stigning i besøg på bibliotek.dk, som det ses på figur 5, da brugere bl.a. også kan søge og reservere materialer her.

Brugen af folkebibliotekernes hjemmesider kan samtidig være påvirket af lanceringen Biblioteket-appen i 2017, der er bibliotekernes fælles appløsning, som indeholder mange af de samme kernefunktioner som bibliotekernes hjemmesider i en brugervenlig applikation til mobile enheder.

I 2017 havde appen 860.812 besøg. Appen blev dog først udrullet og markedsført på landsplan i sommeren 2018, hvilket kan forklare den markante stigning i besøgene på appen i 2018, hvor der var 3,2 mio. besøg registreret.

Figur 4: Besøg på folkebibliotekernes hjemmesider og Biblioteket-appen

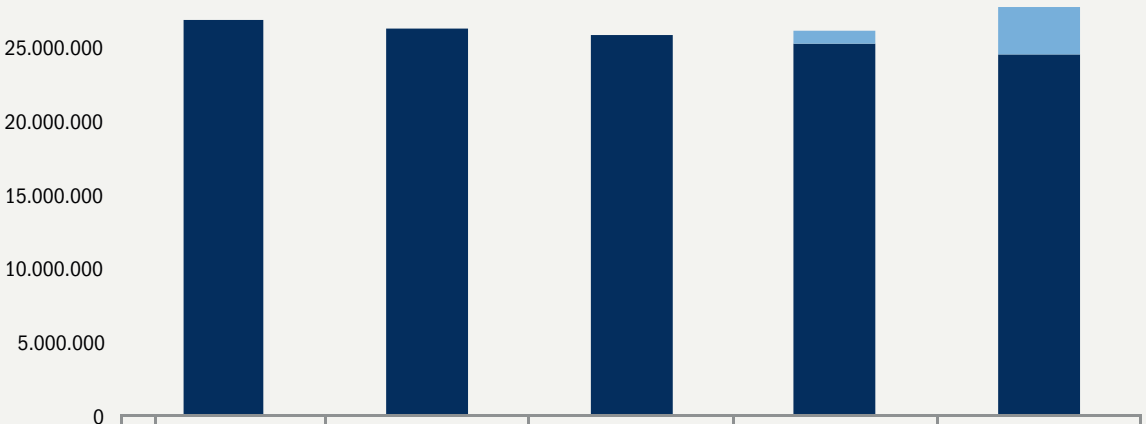

	2014	2015	2016	2017	2018
	0	0	0	860.812	3.169.032
	26.816.880	26.236.419	25.796.742	25.210.412	24.531.593

Besøgstallet for appen Biblioteket i 2017 er estimeret ud fra antallet af besøg på appen fra sidste halvår af 2017.

Kilde: Danskernes Digitale Bibliotek

BESØG PÅ BIBLIOTEKERNES DIGITALE TJENESTER

En stor del af bibliotekernes digitale tjenester havde i 2018 et stigende antal besøg i forhold til året før, heriblandt eReolens app, ereolen.dk, bibliotek.dk, Filmstriben, Biblo, faktalink.dk, forfatterweb.dk og eReolen Go. Biblioteksvagten, eKurser.nu og Litteratursiden havde et fald i antallet af besøg i forhold til året før.

eReolen er folkebibliotekernes fælles digitale bogtjeneste med e-bøger og lydbøger, som både kan lånes via eReolens hjemmeside og appen eReolen. Ud over eReolen, der primært har litteratur for voksne på dansk, findes også eReolen Go, som er en platform målrettet mod børn og unge, og eReolen Global, der indeholder e-bøger og lydbøger på engelsk. Ud over at brugerne kan låne e-bøger og lydbøger på eReolens platforme, bliver der i høj grad formidlet litteratur på eReolens platforme, ofte ud fra forskellige tematikker.
På hjemmesiden ereolen.dk var der frem til 2015 en kraftig fremgang i besøg, hvorefter der i 2016 skete et fald fra 4,7 mio. besøg i 2015 til 3,5 mio. i 2016, og det faldt yderligere i 2017. Besøgstallet på ereolen.dk steg dog i 2018 med 25 % procent fra 2017. Samtidig er antal besøg på eReolens app også i kraftig fremgang, og appen havde i 2018 6,6 mio. besøg, hvilket viser, at flere og flere brugere vælger at besøge eReolen på appen frem for på hjemmesiden.

eReolen Go blev lanceret i efteråret 2016, hvorfor der først er tal for besøg i 2017, hvor der var 822.325 besøg på platformen. I 2018 steg besøgstallet til 1,4 mio. – en stigning på 73 %. Den kraftige stigning i besøg på platformen kan skyldes, at flere skoler i 2018 blev tilknyttet eReolen Go, og tjenesten bliver dermed i stor grad benyttet i forbindelse med frilæsning i folkeskolen.

Filmstriben, bibliotekernes digitale filmtjeneste, har haft en markant stigning i antal besøg. Der har igennem de seneste fem år været en kraftig fremgang i antallet af besøg på Filmstriben, men i 2017 var der et lille fald. I 2018 steg antallet af besøg med 30 %. Fra 2014 til 2018 er antallet af besøg på Filmstriben steget med 86 %.

Bibliotek.dk er en fælles søgedatabase for alle danske biblioteker, herunder folke-, forsknings-, og fagbiblioteker. På bibliotek.dk kan borgere i

Figur 5: Besøg på bibliotekernes øvrige digitale tjenester

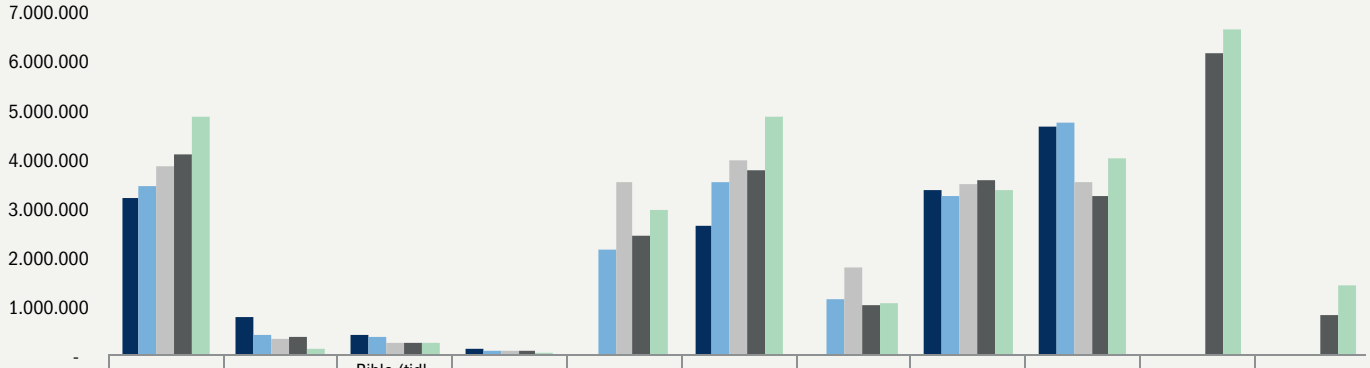

	Bibliotek.dk	Biblioteks-vagten	Biblo (tidl. Palles Gavebod)	Ekurser.nu	Faktalink.dk	Filmstriben	Forfatter-web.dk	Litteratursiden	eReolen.dk*	eReolen app**	eReolen Go
2014	3.203.915	789.079	409.206	106.184	-	2.618.867	-	3.354.520	4.663.835	-	-
2015	3.423.248	423.568	381.862	80.369	2.132.192	3.507.049	1.146.655	3.241.399	4.730.179	-	-
2016	3.855.043	343.404	225.767	66.216	3.523.078	3.962.046	1.773.603	3.485.841	3.505.923	-	-
2017	4.086.799	371.868	226.880	64.699	2.411.490	3.751.731	1.017.124	3.565.011	3.218.984	6.135.600	822.325
2018	4.854.643	129.332	255.718	54.440	2.965.279	4.871.354	1.052.429	3.375.154	4.017.724	6.619.546	1.418.714

*I 2014 er tallene for ereolen.dk og Netlydbog lagt sammen.
** Tallet for eReolen-appen i 2017 er estimeret på baggrund af besøgstal fra september 2017 og frem.

Kilde: Danskernes Digitale Bibliotek

hele landet søge materiale, der ikke er tilgængeligt i deres egen kommune, andre steder i landet og bestille det hjem. Der har fra 2017 til 2018 været en stigning på 19 % i antallet af besøg på bibliotek.dk.

Biblioteksvagten er en landsdækkende spørgetjeneste, der besvarer de spørgsmål, som brugerne måtte have til deres bibliotek. Fra 2017 til 2018 er antal besøg på Biblioteksvagten faldet med næsten 65 %.

Biblo er bibliotekernes online fællesskab for børn under 14 år, hvor børn kan dele interesser, boganbefalinger og andet med hinanden i åbne onlinegrupper. Biblo danner også rammen om flere konkurrencer, der ofte laves i et samarbejde mellem skoler og det lokale bibliotek. F.eks. er 'Sommerbogen' Danmarks største læsekonkurrence, hvor over 4.000 børn deltager hver sommer. Der var en stigning på 13 % i antallet af besøg på Biblo fra 2017 til 2018.

EKurser.nu er bibliotekernes online e-læringsportal, der giver adgang til en række korte IT-kurser produceret af danske folkebiblioteker og bl.a. tilbyder kurser til brugere med et begrænset IT-kendskab. Besøgstallet på eKurser.nu har igennem de seneste fem år været faldende.

Faktalink er en platform, der indeholder en samling artikler om samfundsrelevante og historiske emner, som har bred interesse og henvender sig til en bred målgruppe, men primært benyttes af folkeskolens ældste klasser, gymnasieelever, lærere, studerende og bibliotekarer samt researchere. Fra 2017 til 2018 er antallet af besøg på Faktalink steget med 23 %.

Forfatterweb.dk er et forfatterleksikon over danske og udenlandske forfattere. Der var en lille stigning i besøg på platformen fra 2017 til 2018.

Litteratursiden er bibliotekernes fælles hjemmeside, der tilbyder anmeldelser af og information om litteratur og henvender sig til alle, som har lyst til at blive inspireret til gode læseoplevelser. Litteratursiden er generelt flittigt besøgt. Dog ses et lille fald i besøg fra 2017 til 2018.

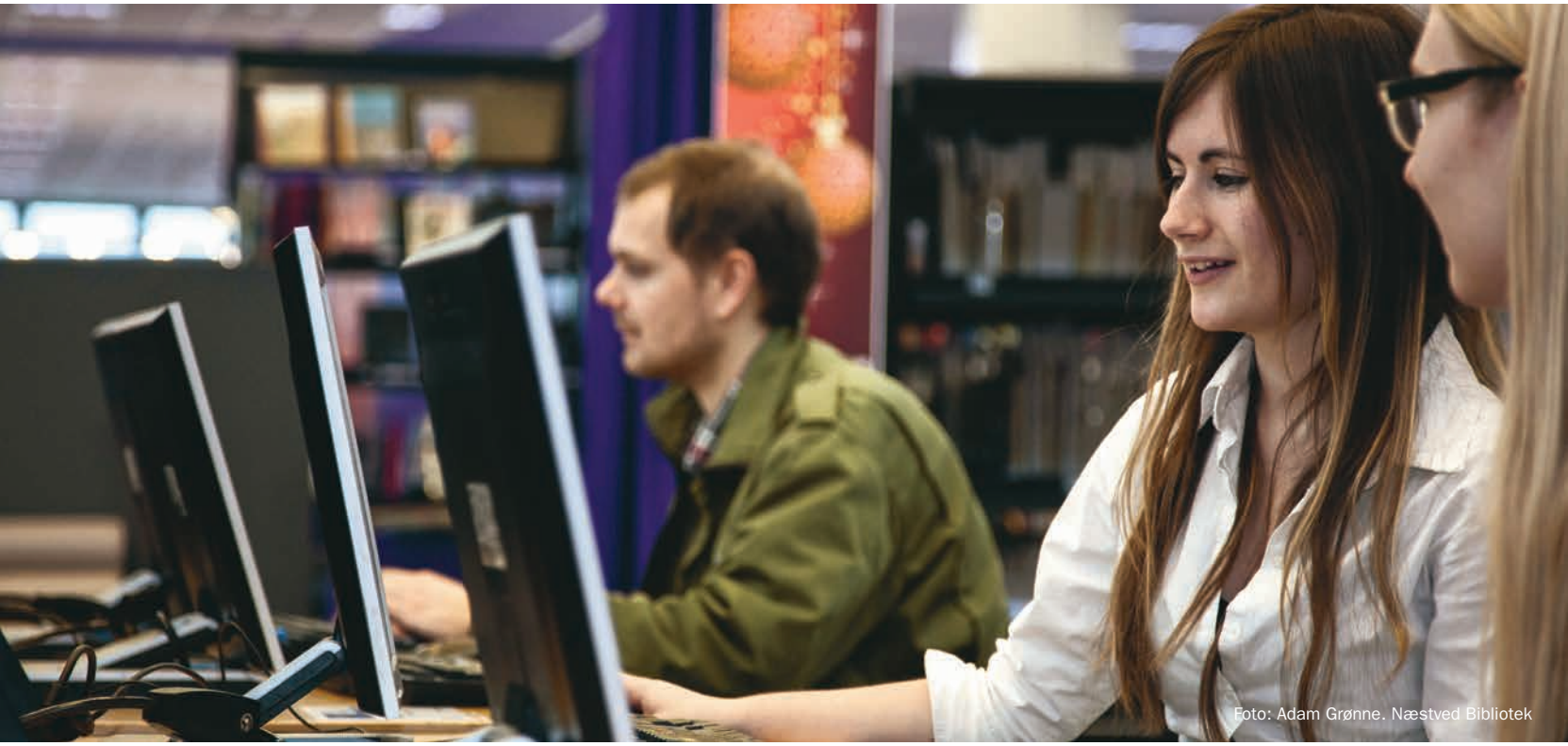

Foto: Adam Grønne. Næstved Bibliotek

04 BIBLIOTEKERNES BRUGERE

Folkebibliotekerne er de mest besøgte kulturinstitutioner i Danmark. Men hvem er de besøgende? Hvorfor kommer de, og hvordan bruger de bibliotekerne?

KORT OM BRUGERNE AF BIBLIOTEKERNE

- 43 % af danskerne svarede i Kulturvaneundersøgelsen for 4. kvartal 2018, at de havde besøgt biblioteket fysisk indenfor de seneste tre måneder.
- Ca. en tredjedel af danskerne benytter bibliotekernes digitale tjenester som eReolen, Filmstriben og Litteratursiden.
- 6 % af befolkningen er udelukkende digitale brugere, der ikke kommer fysisk på bibliotekerne, men kun benytter de digitale tjenester.
- Kvinder benytter i højere grad end mænd bibliotekernes tilbud.
- Halvdelen af unge mellem 16 og 24 år har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder.
- Personer med en lang videregående uddannelse kommer oftere på bibliotekerne end personer med kortere uddannelser.
- Størstedelen af brugerne kommer på bibliotekerne for at låne og aflevere bøger. 33 % af befolkningen har inden for de seneste tre måneder været på biblioteket for at låne eller aflevere fysiske bøger, aviser eller magasiner.
- Lavtlønnede kommer oftere på bibliotekerne end højtlønnede.
- 48 % af befolkningen med anden etnisk herkomst end dansk har besøgt bibliotekerne fysisk – det er 5 procentpoint højere end personer med dansk oprindelse.
- Brugen af bibliotekerne er forskellig på landsplan. Den største del af befolkningen går på biblioteket i København – færrest på Fyn.

Om Kulturvaneundersøgelsen

Oplysningerne i dette kapitel kommer fra Kulturvaneundersøgelsen for 4. kvartal 2018. Kulturvaneundersøgelsen er lavet af Danmarks Statistik for Kulturministeriet og giver indblik i danskernes kulturvaner, herunder brug af folkebibliotekernes tilbud. Tallene er baseret på besvarelserne blandt alle, der har benyttet bibliotekernes tilbud og svaret, at de har enten været fysisk på bibliotekerne eller benyttet bibliotekernes digitale tjenester. Dette kapitel belyser andelen af de adspurgte, der har benyttet bibliotekernes tilbud, fordelt på forskellige befolkningsgrupper, f.eks. alder, køn eller socioøkonomisk status.

Kulturvaneundersøgelsen bygger på ca. 3.000 gennemførte interviews pr. kvartal blandt et repræsentativt udsnit af befolkningen i alderen 16 år og over. Der findes endnu ikke statistik for børns kulturvaner. Læs mere om kilder og metoder i statistikdokumentationen på Danmarks Statistiks hjemmeside. Statistikken er udarbejdet siden 1964, senest i 2012, men er i sin nuværende form kun i begrænset omfang sammenlignelig med tidligere udgivelser.

De procentvise angivelser i dette kapitel viser, hvor store andele af forskellige grupper i befolkningen der har svaret, at de har benyttet bibliotekernes tilbud.

43 % af danskerne svarede i Kulturvaneundersøgelsen for 4. kvartal 2018, at de havde besøgt biblioteket indenfor de seneste tre måneder – dermed placerer bibliotekerne sig i toppen af listen over de mest besøgte kulturinstitutioner i Danmark. Bibliotekerne bliver også hyppigt benyttet af brugerne, og 26 % af danskerne kommer på bibliotekerne 1-3 dage om måneden eller mere. 29 % af befolkningen benyttede sig af bibliotekernes digitale tjenester som eReolen, Filmstriben og Litteratursiden – og netop brugen af de digitale bibliotekstilbud er i kraftig fremgang ifølge tal fra Danmarks Statistik. Se eventuelt kapitel 6 om udlån og bestand.

De fleste brugere af bibliotekernes digitale tjenester kommer i forvejen på de fysiske biblioteker, men 6 % er udelukkende digitale brugere, der ikke besøger de fysiske biblioteker, men udelukkende benytter bibliotekernes digitale tjenester.

KVINDER BENYTTER SIG I HØJERE GRAD END MÆND AF BIBLIOTEKERNES TILBUD

Tallene fra Kulturvaneundersøgelsen viser, at det i højere grad er kvinder, der besøger bibliotekerne og benytter de digitale tjenester. 51 % af kvinderne, der har deltaget i undersøgelsen, svarer, at de inden for de seneste tre måneder har været fysisk på et bibliotek. 36 % af de adspurgte mænd svarer ja til dette. I forhold til brugen af bibliotekernes digitale tjenester svarer 36 % af kvinderne ja til, at de inden for de seneste tre måneder har brugt bibliotekernes digitale tjenester. 22 % af de adspurgte mænd svarer, at de har brugt de digitale tilbud. Dermed ligger kvindernes brug af bibliotekerne over det samlede gennemsnit, og mændenes lige under.

Figur 6: Brug af bibliotekernes tilbud fordelt på køn

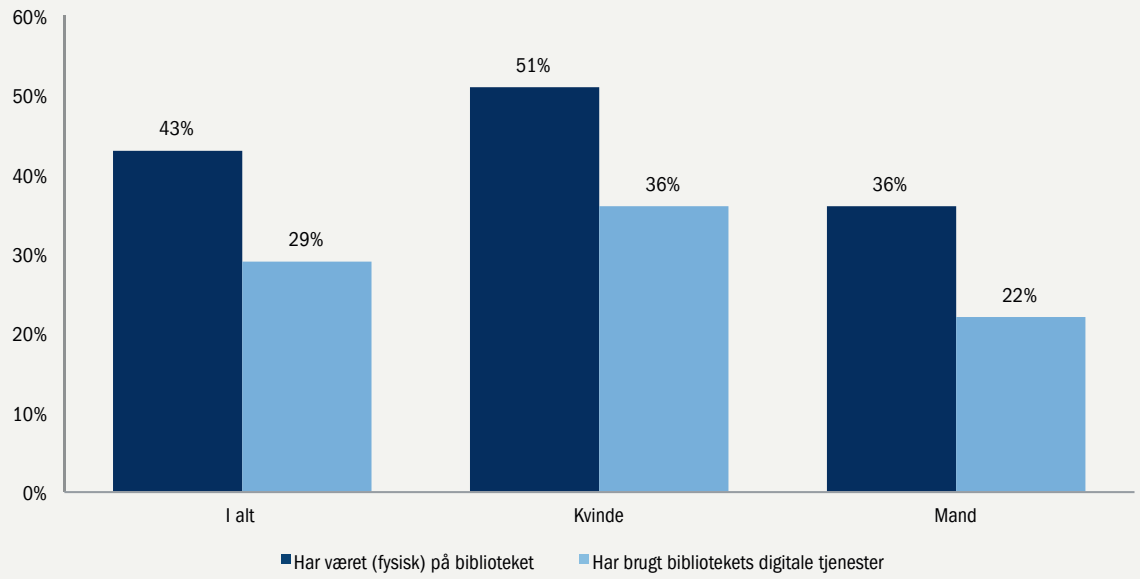

Kilde: Danmarks Statistik, KVUHOVED: Befolkningens brug af kulturaktiviteter, 4. kvartal 2018

FLEST BOSAT I KØBENHAVN BENYTTER BIBLIOTEKERNE

Kulturvaneundersøgelsen viser, at brugen af bibliotekernes tilbud varierer, afhængigt af hvor i landet man befinder sig. København er den landsdel, hvor den største andel har benyttet sig af bibliotekerne, både de fysiske og digitale tilbud. 55 % af personer bosat i København har været på biblioteket, og 40 % har brugt bibliotekernes digitale tjenester inden for de seneste tre måneder. København by har således den højeste andel af brugere af bibliotekernes fysiske og digitale tjenester fordelt på landsplan. Også blandt personer bosat i Nordsjælland og Nord-, Syd- og Vestjylland ligger brugen af bibliotekstilbud på niveau med landsgennemsnittet, hvor 43 % har besøgt biblioteket, eller over dette. Vest- og Sydsjælland og Fyn har de mindste andele af personer, der har været fysisk på bibliotekerne.

Ser man på brugen af bibliotekernes digitale tjenester, har den største andel i København, og færrest bosat i Vest- og Sydsjælland gjort brug af disse.

I Vest- og Sydsjælland og på Fyn er brugen af bibliotekernes digitale tjenester stor i forhold til brugen af de fysiske biblioteker. I Vest- og Sydsjælland svarer 33 %, at de har besøgt biblioteket, og 23 %, at de har benyttet bibliotekernes digitale ressourcer. På Fyn har 38 % besøgt bibliotekerne, og 28 % brugt bibliotekernes digitale ressourcer.

Jeg har brugt biblioteket meget i min gymnasietid, hvor jeg skulle skrive opgaver om alle mulige forskellige emner – og bruge virkelig meget forskellig litteratur. Det var fedt, at jeg gratis kunne låne bøgerne. Så længe jeg huskede at aflevere dem til tiden…
Mand, 21 år

Figur 7: Brug af bibliotekernes tilbud efter landsdel*

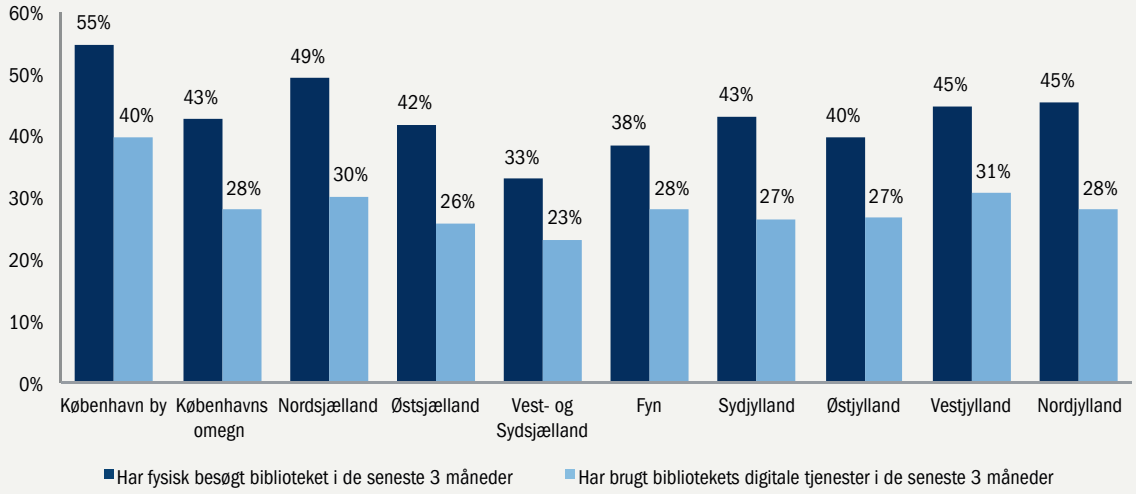

*Da der ikke har været tilstrækkeligt med respondenter på Bornholm i 4. kvartal 2018, fremgår denne landsdel ikke af oversigten.

Kilde: særkørsel af data fra Danmarks Statistik, Voksnes kulturvaner, 4. kvartal 2018

ISÆR UNGE BENYTTER BIBLIOTEKERNE

Tallene fra Kulturvaneundersøgelsen viser, at bibliotekernes tilbud bliver brugt af alle aldersgrupper, og tallene indikerer dermed, at der er relevante tilbud på bibliotekerne, uanset hvor gammel man er. Dog svinger brugen af bibliotekernes tilbud og formålet med biblioteksbesøgene, alt afhængigt af hvor man er i livet.

Unge benytter i høj grad bibliotekernes tilbud, både de fysiske biblioteker og de digitale tjenester. 51 % af de 16-24-årige svarer, at de inden for de seneste tre måneder har været fysisk på biblioteket, og 39 % har benyttet bibliotekernes digitale ressourcer. Den høje andel af personer mellem 16 og 24 år, der bruger bibliotekerne, kan skyldes, at mange studerende benytter bibliotekerne til at læse og studere og mødes med medstuderende.

I alle aldersgrupper er der en stor del af befolkningen, der både besøger bibliotekerne og benytter sig af bibliotekernes digitale tjenester. 45 % af personer mellem 25 og 44 år har benyttet de fysiske biblioteker inden for de seneste tre måneder. En af årsagerne til, at mange i denne aldersgruppe benytter bibliotekernes fysiske tilbud, kan være, at mange har mindre børn og kommer på bibliotekerne med dem for at låne bøger og deltage i børneaktiviteter.

Der sker et fald i andelen af personer, der bruger bibliotekernes tilbud, i aldersgrupperne 45-54 år og 55-64 år, hvor færrest angiver, at de kommer fysisk på biblioteket. Men brugen af de fysiske biblioteker stiger dog med hele 10 procentpoint fra de 55-64-årige til de 65-74-årige, hvor næsten halvdelen (46 %) af personerne i aldersgruppen svarer, at de har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder.

Der kan være mange forskellige årsager til, at bibliotekerne bruges i varierende grad i de forskellige aldersgrupper og faser i livet. Men en af årsagerne til, at andelen af besøgende på de fysiske biblioteker stiger i aldersgruppen 65-74 år, kan være, at flere går på pension og dermed får mere tid til rådighed.
Brugen af bibliotekernes digitale tjenester følger stort set samme mønster; dog er der færrest over 75 år, der gør brug af bibliotekernes digitale tjenester.

Figur 8: Brug af bibliotekernes tilbud efter alder

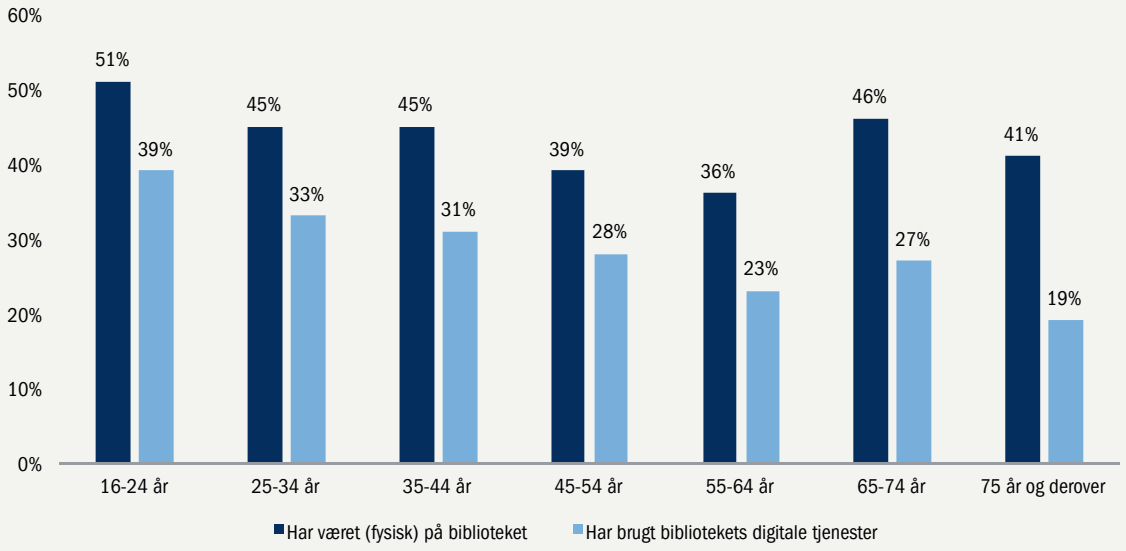

Kilde: Danmarks Statistik, KVUHOVED: Befolkningens brug af kulturaktiviteter, 4. kvartal 2018

Foto: Marianne Sivertsen, Stevns Bibliotekerne

BRUGERNES SOCIOØKONOMISKE FORHOLD

Ser man på brugen af bibliotekernes tilbud efter brugernes socioøkonomiske forhold og tilknytning til arbejdsmarkedet, viser Kulturvaneundersøgelsen for 4. kvartal 2018, at 58 % af studerende og 43 % af pensionister og efterlønsmodtagere har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder. 39 % af personer i arbejdstyrken har været på biblioteket inden for de seneste tre måneder. Disse tendenser kan ses i sammenhæng med brugen af bibliotekernes tilbud efter alder, hvor en stor andel af unge i aldersgruppen 16-24 år angiver, at de har besøgt bibliotekerne, og hvor en stor andel i aldersgruppen 65-74 år ligeledes angiver, at de kommer på bibliotekerne.

47 % af øvrige uden for arbejdsstyrken, herunder personer, der modtager førtidspension, er på efterløn, modtager passiv kontanthjælp eller er hjemmegående, har fysisk besøgt biblioteket.

Figur 9: Brug af bibliotekerne efter socioøkonomiske forhold

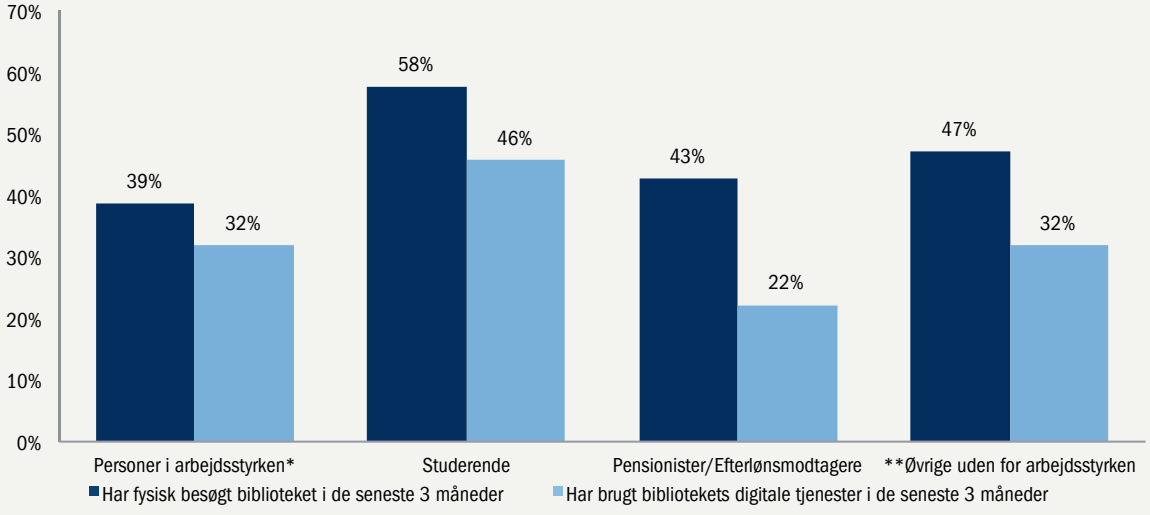

*Personer i arbejdsstyrken gælder grupperne selvstændige, lønmodtagere og arbejdsløse.

**Personer uden for arbejdsstyrken består af flere delgrupper, herunder personer, der modtager førtidspension, er på efterløn, modtager passiv kontanthjælp eller er hjemmegående.

Kilde: særkørsel af data fra Danmarks Statistik, Voksnes kulturvaner, 4. kvartal 2018

BIBLIOTEKSBRUG OG FAMILIEINDKOMST

43 % af den samlede befolkning havde i 4. kvartal 2018 besøgt et bibliotek fysisk inden for de seneste tre måneder. Ser man på brugen af bibliotekernes tilbud på tværs af familieindkomst, er brugen af bibliotekernes tilbud rimelig jævn. Dog er de to indkomstgrupper, der gør mest brug af bibliotekernes tilbud, henholdsvis den laveste og højeste indkomstgruppe.

50 % af personer i husstande med en årlig indkomst indtil 150.000 kr. har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder, hvilket er den højeste andel, når man ser på biblioteksbrug efter familieindkomst. Dette kan bl.a. forklares ved, at studerende og pensionister går under denne indkomstgruppe. Det er også denne indkomstgruppe, der gør mest brug af bibliotekernes digitale tilbud, og 34 % svarer, at de har brugt bibliotekernes digitale tjenester inden for de seneste tre måneder.

46 % af familier eller husstande under den højeste indkomstkategori, som tjener 500.000 kr. eller derover årligt, har besøgt biblioteket inden for de seneste tre måneder. 31 % har brugt bibliotekernes digitale tjenester.

Jeg har brugt biblioteket hele mit liv. Jeg låner nok mellem fire og seks bøger om måneden. Det er alt fra kriminalromaner og biografier til rejsebøger. Ofte bestiller jeg bøgerne hjem, så de står klar til mig, men jeg bliver også nogle gange inspireret af bibliotekarernes opsætning af bøgerne. Begge dele er god service!
Pensionist, 74 år

Figur 10: Brug af bibliotekernes tilbud efter familieindkomst

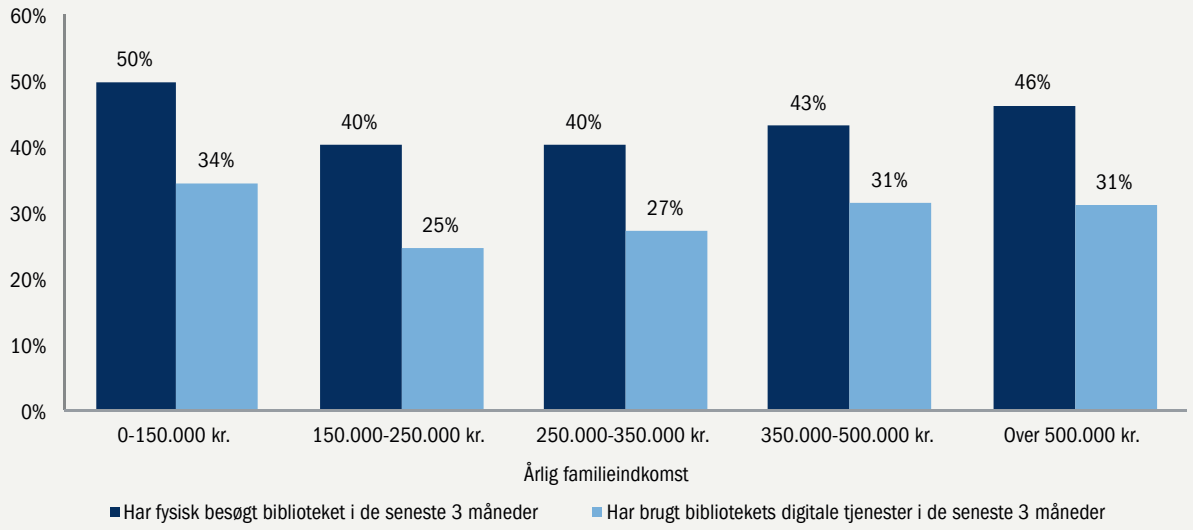

Kilde: særkørsel af data fra Danmarks Statistik, Voksnes kulturvaner, 4. kvartal 2018

BIBLIOTEKSBRUG OG UDDANNELSESNIVEAU

Kulturvaneundersøgelsen viser også, at brugen af både bibliotekernes fysiske og digitale tilbud stiger med uddannelsesniveau. Her ses, at henholdsvis 56 % og 55 % af personer med kort og mellemlang videregående uddannelse eller en lang videregående uddannelse eller uddannelse på ph.d.-niveau har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder. Det er også inden for det højeste uddannelsesniveau, at der ses den største brug af bibliotekernes digitale tilbud, hvor 43 % af personer med en lang videregående uddannelse har brugt bibliotekernes digitale tjenester inden for de seneste tre måneder, og 40 % med en kort eller mellemlang videregående uddannelse har brugt disse tjenester. For personer med grundskole eller gymnasial og erhvervsfaglig uddannelse svarer henholdsvis 37 % og 38 %, at de har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder.

Jeg synes, at biblioteket er en kæmpe rigdom for folket. Lige nu venter jeg på, at jeg skal hente mine børn. Jeg kommer også tit på biblioteket med dem. Jeg bruger det hele tiden – og til alt muligt!
Mand, 41 år

Figur 11: Brug af bibliotekernes tilbud efter uddannelsesniveau

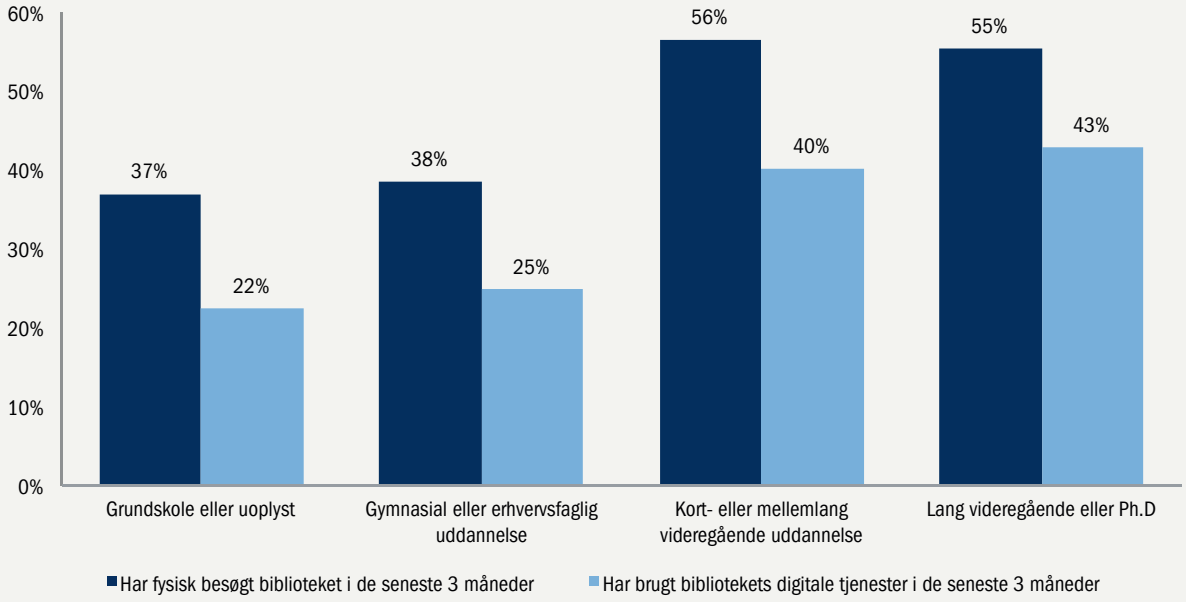

Kilde: særkørsel af data fra Danmarks Statistik, Voksnes kulturvaner, 4. kvartal 2018

Guldborgsund-bibliotekerne. Foto Ingrid Riis

BRUG AF BIBLIOTEKERNES TILBUD EFTER HERKOMST

Kulturvaneundersøgelsen viser, at 48 % af indvandrere og efterkommere har været fysisk på biblioteket inden for de seneste tre måneder, hvilket er fem procentpoint højere end for personer med dansk oprindelse. Mange folkebiblioteker har igennem de seneste mange år arbejdet fokuseret på integrationsprojekter, der fremmer frie og lige muligheder for brugen af bibliotekerne, hvilket kan være medvirkende til, at så stor en andel af indvandrere og efterkommere benytter de fysiske bibliotekstilbud. Ser man på brugen af bibliotekernes digitale tjenester, har 29 % brugt de digitale tjenester inden for de seneste tre måneder, uanset herkomst.

Figur 12: Brug af bibliotekernes tilbud efter herkomst

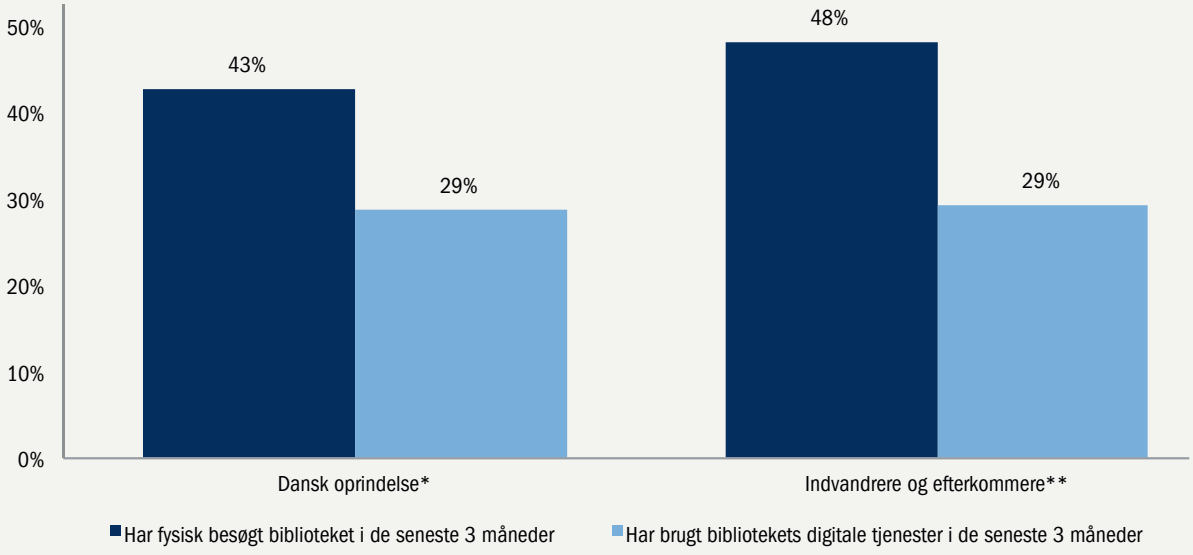

*Personer med dansk oprindelse er personer, hvor mindst en af forældrene er dansk statsborger og født i Danmark.

**Indvandrere defineres i Danmarks Statistik som personer født i udlandet, hvor ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Efterkommere defineres som personer der er født i Danmark, og hvor ingen af forældrene er både danske statsborgere og født i Danmark. Når en eller begge forældre, der er født i Danmark, opnår dansk statsborgerskab, vil deres børn ikke blive klassificeret som efterkommere.

Kilde: særkørsel af data fra Danmarks Statistik, Voksnes kulturvaner, 4. kvartal 2018

BOGUDLÅN OG MØDESTED

Bibliotekerne tiltrækker en bred kreds af brugere, og i det forrige er det beskrevet, hvem der kommer på bibliotekerne. Men hvad er formålet med besøget på biblioteket?

Ser man på formålet med brugernes besøg på biblioteket, viser Kulturvaneundersøgelsen, at størstedelen af bibliotekernes besøgende angiver, at formålet med besøget var at låne eller aflevere fysiske materialer som bøger, aviser eller magasiner.

Tabel 1 viser, at uanset aldersgrupper er lån og aflevering det hyppigste formål med biblioteksbesøg. Det gælder dog specielt for personer mellem 35 og 44 år, hvor 38 % angiver, at formålet med besøget er lån og aflevering af bøger.

Tabel 1 viser også de øvrige formål med biblioteksbesøg. Det ses, at af andre formål med biblioteksbesøg end lån og aflevering af fysiske materialer bliver det at studere, læse eller mødes med andre angivet som det hyppigste formål. Særligt aldersgruppen 16-24-årige angiver, at de kommer på bibliotekerne for at mødes med andre og studere eller læse.

Det er de 16-24-årige og 65-74-årige, der hyppigst angiver, at formålet med besøget på biblioteket var at finde information eller få inspiration til at læse. Dette kan eksempelvis indbefatte informationssøgning i forbindelse med opgaver på studiet eller inspiration til skønlitterære læseoplevelser.

De, der kommer mest på biblioteket for at benytte børneaktiviteterne, er personer mellem 25 og 44 år, hvilket kan hænge sammen med, at det typisk er folk i denne aldersgruppe, der har små børn. Her angiver henholdsvis 7 % og 8 % børneaktiviteter som formålet med biblioteksbesøget.

Der er flest personer over 64 år, der angiver, at formålet med biblioteksbesøget var at deltage ved foredrag, undervisning, kursus eller koncert.

Tabel 1: Formål med biblioteksbesøg

	Alder (år)							
	I alt	16-24	25-34	35-44	45-54	55-64	65-74	75 +
Lån eller aflevering af materialer								
Fysiske bøger, aviser eller magasiner	33%	33%	32%	38%	33%	28%	33%	36%
E–bøger, e–aviser eller andre digitale medier	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
Lydbøger	1%	0%	0%	1%	1%	1%	2%	0%
Dvder, konsolspil eller cder	2%	1%	2%	2%	2%	1%	2%	1%
Deltager i arrangementer eller aktiviteter								
Børneaktiviteter	3%	1%	7%	8%	2%	2%	2%	1%
Foredrag, undervisning, kursus eller koncert	3%	3%	2%	1%	2%	3%	5%	4%
Benytter faciliteter på stedet								
Læse, studere eller mødes med andre	6%	20%	8%	4%	3%	2%	4%	4%
Finde information eller inspiration til læsning	4%	6%	2%	4%	3%	3%	5%	3%
Hjælp til informationssøgning eller it–vejledning	1%	2%	0%	1%	0%	0%	3%	1%
Print og scanning	3%	5%	7%	2%	3%	1%	2%	1%
Andre formål	4%	5%	5%	3%	3%	3%	6%	2%

Note til tabel 1:
Tabel 1 er baseret på besvarelserne af spørgsmålet: Hvad var formålet med dit fysiske besøg? De procentvise andele angiver, hvor stor en procentdel af befolkningen der har angivet de forskellige formål. Spørgsmålet er stillet til personer, der har været på biblioteket inden for de seneste tre måneder, hvorfor tabellen ikke summer til 100 %.

Kilde: Danmarks Statistik, KVUBIB2: Besøg på biblioteket efter formål

Foto: Kristoffer Juel, Herlev Bibliotek

05 MØDESTED FOR AKTIVITETER OG LÆRING

Fra 2017 til 2018 er der sket en stigning i antallet af arrangementer på bibliotekerne. Det er i høj grad litteraturformidling, der er i fokus, bl.a. i form af forfattermøder, booktalks og læseklubber. Arrangementerne vidner om, at bibliotekerne i dag understøtter kulturel aktivitet og aktivt medborgerskab i mange formidlingsformater – både traditionelle og mere inddragende.

BESØG: NØGLETAL FOR 2018

Siden 2014 er der sket en stigning på 31 % i antallet af arrangementer på bibliotekerne.	
Antal arrangementer i alt:	24.316
Forfatterarrangementer i alt:	878
Øvrige litteraturformidlingsarrangementer i alt:	2.792
Foredrag i alt:	2.228
Læseklubber i alt:	1.809

FLERE AKTIVITETER PÅ BIBLIOTEKERNE

Besvarelserne i Biblioteksbarometeret viser, at bibliotekerne byder på en lang række forskelligartede oplevelser for både børn og voksne, der tager udgangspunkt i litteratur, kultur og aktivt medborgerskab. Foruden de tilbud, bibliotekerne selv arrangerer, fungerer bibliotekerne også som lokale mødesteder, hvor der finder en række aktiviteter sted, både i samarbejde med frivillige og med øvrige lokale samarbejdspartnere.

Fra 2016 til 2017 var der et mindre fald i antallet af arrangementer. I 2018 var der dog igen en stigning på 2.101 arrangementer, således at der i alt blev afholdt 24.316 arrangementer fordelt på landets folkebiblioteker.

Figur 13: Bibliotekernes samlede arrangementer

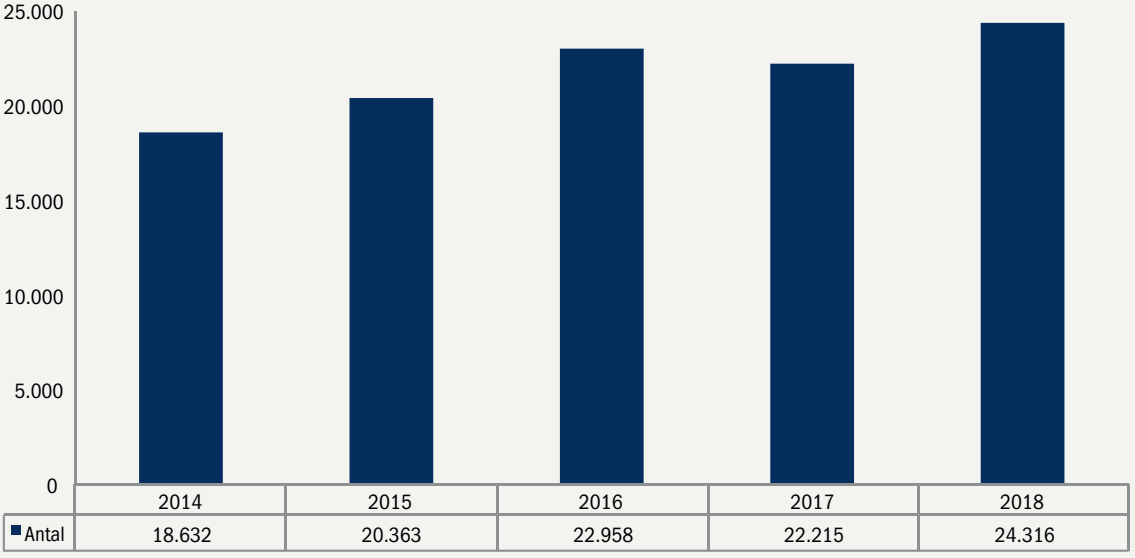

Foto: DOKK1

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB2B

Den store stigning i antallet af arrangementer viser, at bibliotekernes fysiske rum i dag ikke kun er forbeholdt bogreoler, men at bibliotekerne udgør et centralt mødested for lokale fællesskaber og borgerinddragelse, hvor alle har mulighed for at deltage i arrangementer og aktiviteter. Bibliotekernes arrangementer og aktiviteter skabes og afholdes i høj grad sammen med eksterne, kommunale samarbejdspartnere, eksempelvis musikskoler, foreninger eller aftenskoler.

Læseklubberne nyder stor popularitet, og i 2018 blev der afholdt 1.809 læseklubber på bibliotekerne. Bibliotekernes aktiviteter spænder dog vidt og bredt. Foruden litteraturoplevelser kan bibliotekerne også byde på bl.a. brætspil og filmforevisning. For børn er det ofte kodning og programmering, der hitter, bl.a. i form af det populære Coding Pirates.

Figur 14: Arrangementer for voksne

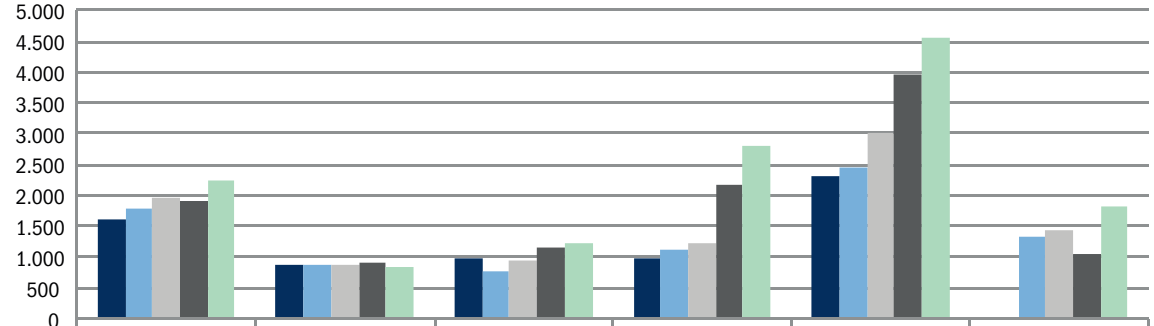

	Foredrag	Forfatter-arrangementer	Musikarrangementer	Litteraturformidling	Andre arrangementer	Læseklubber
2014	1.601	892	974	999	2.302	
2015	1.776	865	766	1.123	2.451	1.332
2016	1.955	874	957	1.216	3.016	1.430
2017	1.903	929	1.159	2.168	3.957	1.043
2018	2.228	856	1.212	2.792	4.574	1.809

Kilde: Biblioteksbarometer for folkebiblioteker 2018, Slots- og Kulturstyrelsen

Note: 2016-udgaven af 'Biblioteksbarometer for folkebiblioteker' indeholder kun svar fra 91 af landets 97 biblioteksvæsener.

Note: Der findes ikke data om antal læseklubber i alt for 2014, da der i 2014-udgaven af 'Biblioteksbarometer for folkebiblioteker' ikke blev spurgt ind til dette.

Figur 15: Arrangementer for børn

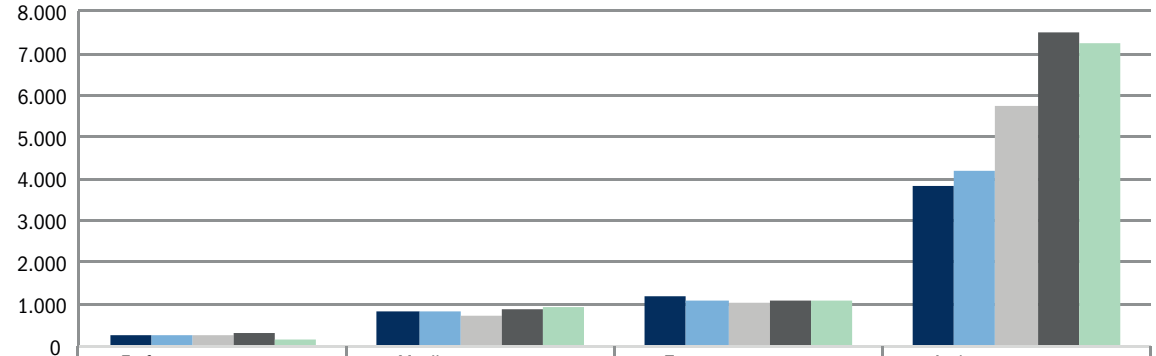

	Forfatterarrangementer	Musikarrangementer	Teaterarrangementer	Andre arrangementer
2014	240	840	1.215	3.825
2015	265	852	1.096	4.185
2016	252	751	1.017	5.723
2017	290	864	1.108	7.484
2018	180	928	1.062	7.264

Kilde: Biblioteksbarometer for folkebiblioteker 2018, Slots- og Kulturstyrelsen

FOKUS PÅ LITTERATUREN

I 2018 var der en stigning på 29 % i antallet af litteraturformidlingsarrangementer i forhold til året før, så der i 2018 var i alt 2.792. Dette omfatter arrangementer initieret af bibliotekets personale såvel som arrangementer initieret af brugerne selv. I 2018 var litteraturformidlingsarrangementerne i 7 % af tilfældene brugerinitierede. Arrangementerne dækker over både klassiske formidlingsformer som f.eks. booktalks og mere brugerinddragende arrangementer som bogbingo og litterære vandringer.

Bibliotekerne er i dag i høj grad et mødested for aktiviteter, men bibliotekernes arrangementer finder dog sted både i og uden for biblioteket. F.eks. var litteraturformidlingsarrangementerne 351 gange uden for bibliotekets mure. Flere biblioteker tilbyder også udflugter ud af huset til kulturelle aktiviteter som Bogforum, Fantasyfestival, Krimimessen og Ordkraft.

Der fandt i høj grad også litteraturformidling sted igennem de 1.809 læseklubber, der har til huse på bibliotekerne. Foruden læseklubber er strikkeklubber og studiekredse også populære. Disse var der henholdsvis 419 og 385 af. Besvarelserne i Biblioteksbarometeret viser, at der er nogle initiativrige brugere rundtom på bibliotekerne. I 50 % af tilfældene var læseklubberne initieret af brugerne. Også ved de andre klubaktiviteter ses der engagerede brugere. Strikkeklubberne fandt i 48 % af tilfældene sted på brugernes initiativ, og for studiekredsene var det i hele 94 % af tilfældene brugerne selv, der havde taget initiativet.

Der var i 2018 en stigning på 16 % i kategorien 'Andre arrangementer' for voksne og et fald på 3 % i kategorien 'Andre arrangementer for børn'. Andre arrangementer er bl.a. kreative workshops, fællesspisninger, quizaftener og makerspaces, hvilket blot er en lille del af bibliotekernes øvrige tilbud til borgerne i dag. Med de mange arrangementer, der understøtter lokale fællesskaber og kulturel aktivitet, er bibliotekerne relevante for mange forskellige målgrupper. For børnene dækker 'Andre arrangementer' over arrangementer, der understøtter lokale fællesskaber, uformel læring og kulturel aktivitet, som workshops med fokus på virtual reality og kodning, rytmik, filmforevisninger, rollespil og meget mere.
Foruden disse arrangementer blev der også afholdt 376 debatarrangementer i 2018. Lokalhistoriske arrangementer fandt sted 414 gange i årets løb.

Næstved Bibliotek. Foto: Adam Grønne

KURSER OG LÆRING

IT-kurser og digital dannelse

Bibliotekerne har i mange år haft et fokus på IT-læring, og i 2018 blev der i størstedelen af kommunerne tilbudt et eller flere IT-kurser på bibliotekerne. Der har i de seneste år været meget debat om begrebet fake news, og hvordan det kan påvirke den demokratiske samtale. Dette er noget, man på mange biblioteker forholder sig aktivt til, og på over halvdelen af bibliotekerne blev der tilbudt kurser i kildekritik/fake news og informationssøgning i løbet af 2018. 69 % af bibliotekerne tilbyder desuden IT-vejledning i åbne IT-caféer. 62 % af bibliotekerne tilbyder hjælp til mindre IT-parate virksomheder. 58 % af bibliotekerne tilbyder brugerne hjælp til bibliotekernes egne digitale tilbud som eReolen og Filmstriben. 62 % af bibliotekerne havde tilbud til skolerne om digital dannelse.

Mødested og læringsrum

Ud over muligheden for at låne bøger viser Kulturvaneundersøgelsen, at det for de yngre målgrupper i høj grad også er for at læse, studere eller mødes med andre, at de tager på biblioteket. For de ældre er det også for at opleve foredrag, undervisning, kurser eller koncerter. Biblioteksrummet i dag kan derfor have forskellige formål, alt efter hvem de besøgende er, og hvornår de besøger biblioteket.

Hele 4.433 klubaktiviteter lagde bibliotekerne hus til i 2018. Af disse var 40 % initieret af brugerne selv. Foruden til de fastlagte læringsaktiviteter anvendes biblioteket i høj grad som læringsrum, hvor der er ro til fordybelse, og hvor man kan læse og studere alene eller sammen med andre. Kulturvaneundersøgelsen viser, at det især er de 16-24-årige, der benytter biblioteket til dette. 20 % af de adspurgte i denne aldersgruppe svarede i 4. kvartal 2018, at de inden for de sidste tre måneder benyttede biblioteket til at læse, studere eller mødes med andre. I en række kommuner finder der også lektiecaféer sted på bibliotekerne, hvor børn og unge kan få hjælp til lektierne af frivillige lektiehjælpere.

Læringsaktiviteterne, der finder sted på bibliotekerne, er ikke kun med udgangspunkt i studier og lektier. Mange biblioteker fungerer også som mødested for skabende kultur- og uformelle læringsaktiviteter. Flere biblioteker kan tilbyde adgang til kreative værksteder med fokus på ny teknologi. I bibliotekernes makerspaces kan brugerne få adgang til 3D-printere, laserskærere og anden teknologi. Igennem maker-fællesskaberne på bibliotekerne kan brugerne dele deres viden og arbejde på egne eller fælles projekter sammen med ligesindede. I 27 kommuner havde bibliotekerne tilbud til skolerne om makerspace-aktiviteter, f.eks. 3D-print, programmering og kreative produktioner. I 22 kommuner var der på bibliotekerne i 2018 klubaktiviteter med udgangspunkt i makerspaces. 13 biblioteker involverede, ifølge Biblioteksbarometeret, frivillige i forbindelse med makerspaces.

Litteraturformidling

I dag lader bibliotekerne sig ikke begrænse til at formidle inden for bibliotekets fysiske rammer. I 87 % af landets kommuner formidlede biblioteket uden for biblioteket, og i 64 % af landets kommuner fandt der decideret biblioteksbetjening sted uden for biblioteket. Formidling og biblioteksbetjening uden for biblioteket var især i forbindelse med samarbejde med øvrige institutioner som børnehaver, skoler og ungdomsuddannelser, men også via mobile biblioteker og pop up-biblioteker.

Litteraturformidling uden for bibliotekerne havde mange forskellige former, f.eks. ved at biblioteket deltog i kultur- og litteraturfestivaler eller ved øvrige arrangementer i samarbejde med andre. Besvarelserne i Biblioteksbarometeret viser, at bibliotekerne er flittige til at indgå i meningsfulde og nyttige samarbejder og partnerskaber med øvrige institutioner, der beskæftiger sig med kultur, viden, kreativitet og læring.

På landets folkebiblioteker er der et stærkt fokus på læsning og læselyst, og dette bliver grebet an som en tværkommunal opgave i samarbejde med øvrige kommunale institutioner. 85 % af bibliotekerne havde i 2018 et samarbejde med skolerne

om at styrke læselysten hos børn og unge. 72 % af landets biblioteker svarer, at de i 2018 tilbød formidling af børnelitteratur til daginstitutioner. Den fysiske bog har stadigvæk en fremtrædende plads, men bibliotekerne benytter også digitale platforme til at skabe og fastholde unge læsere. På bibliotekernes digitale e-bogstjeneste eReolen Go kan børn og deres forældre, finde et bredt udvalg af børne- og ungdomslitteratur som både e-bog og lydbog.

FORSKELLIGE BIBLIOTEKSPROFILER

Knap halvdelen svarer i Biblioteksbarometeret, at de i kommunen har en biblioteksstrategi. 72 % svarer, at biblioteket er tænkt ind i andre af kommunens strategier.

Bibliotekerne rundtomkring i landet er organiseret på vidt forskellige måder og deler flere steder hus med andre funktioner. På mange biblioteker finder man i dag også borgerservice eller kultur- og medborgerhuse. Flere steder er det som en del af samme organisation, mens der andre steder er tale om, at de blot deler lokaler. I 70 % af kommunerne udføres der borgerserviceopgaver på biblioteket. I 16 kommuner var bibliotek og borgerservice samlet i én institution under én chef. Det repræsenterer et fald i forhold til året før, hvor der var 18 kommuner, der svarede, at de havde bibliotek og borgerservice samlet i samme institution under samme leder. I yderligere 19 kommuner delte biblioteket lokaler med borgerservice, hvilket er en stigning på én kommune i forhold til 2017. Der er 43, der svarer, at bibliotekets personale i en eller flere filialer udførte borgerserviceopgaver, som udstedelse af pas og kørekort, vejledning i NemID og brevafstemning. I 2017 var det 39, der svarede ja til dette.

Det er især det lokalhistoriske arkiv, som biblioteket er knyttet organisatorisk sammen med. Dette et tilfældet i en tredjedel af kommunerne. I en fjerdedel af kommunerne er biblioteket knyttet organisatorisk sammen med et kulturhus. I 18 kommuner er biblioteket organiseret sammen med en turistinformation. I ni kommuner kan de svare ja til, at der er blevet lagt kommunale enheder sammen med biblioteket i løbet af 2018. 25 svarer ja til, at biblioteket har fået nye opgaver i årets løb. Derudover er der mange biblioteker, der lægger hus til andre funktioner, bl.a. advokatvagt, sundhedsplejerske og studievejledning.

!

Biblioteket er sgu da mega godt! Nogle gange kommer jeg og læser de arabiske bøger, andre gange mødes jeg med mine venner. Jeg bruger meget af min fritid på biblioteket.
Mand, 48 år

SAMARBEJDER OG PARTNERSKABER

Folkebibliotekerne er en integreret del af lokalsamfundet og indgår i samarbejder og partnerskaber med øvrige institutioner såvel som erhvervsliv og civilsamfund. Ifølge Biblioteksbarometeret svarede 74 kommuner, at de i 2018 havde etablerede samarbejder med den lokale folkeoplysning, oftest i forbindelse med afholdelse af fælles arrangementer. Bibliotekernes typiske samarbejdspartnere er foruden folkeoplysningen musikskoler, lokale foreninger og museer. Samarbejdet kan variere lige fra det helt uformelle til samarbejder, der har en mere strategisk karakter.

Folkebibliotekerne indgår også ofte i samarbejder med daginstitutioner, folkeskoler og uddannelsesinstitutioner. For daginstitutionerne er der ofte tale om, at biblioteket indgår i et samarbejde om at have depoter/børnehavebiblioteker i institutionerne. 75 % af bibliotekerne havde børnehavebiblioteker og depoter i 2018. 72 % havde en strategi for samarbejdet med skoler og uddannelsesinstitutioner.

84 % af bibliotekerne havde tilbud til folkeskolerne om litteratur og læsning, og 78 % svarer, at de havde tilbud til folkeskolerne om informationssøgning. 69 % svarer, at de havde tilbud til skolerne om kildekritik. Bibliotekernes tilbud og aktiviteter i samarbejde med skoler spænder dog vidt, og i 2018 tilbød bibliotekerne bl.a. aktiviteter som 'Smart Parat Svar', augmented reality, Forskningens Døgn og sprogfitness.

78 % af bibliotekerne samarbejdede i 2018 med ungdomsuddannelser. Samarbejdet med ungdomsuddannelsesinstitutionerne varierer meget, men 33 % af bibliotekerne svarer, at samarbejdet er en fast aktivitet.

Hjælp til mindre IT-parate virksomheder

Når bibliotekerne engagerer sig i samarbejder i lokalmiljøet, er det ikke kun med offentlige kultur-, uddannelses- og folkeoplysningsinstitutioner. I 2018 var der i 44 ud af 97 kommuner et samarbejde mellem biblioteket og erhvervsdrivende virksomheder. Derudover svarer 62 % af bibliotekerne i Biblioteksbarometeret, at de samarbejder med Erhvervsstyrelsen om den fællesoffentlige digitaliseringsstrategi. Dette betyder, at mindre IT-parate virksomheder og foreninger kan få hjælp og vejledning på biblioteket til bl.a. oprettelse af NemID og medarbejdersignatur.

Hvordan de enkelte biblioteker griber dette an, varierer. Mange svarer, at de har en eller flere medarbejdere, der besvarer henvendelser fra virksomheder og foreninger. Det vil ofte være muligt at booke en tid med en bibliotekar, der har modtaget uddannelse i brug og oprettelse af virksomheders NemID og medarbejdersignatur. Ofte er de virksomheder, der henvender sig, blevet henvist fra borgerservice, banken, et erhvervscenter, kommunen eller Erhvervsstyrelsen. I flere kommuner er det også muligt at ringe til biblioteket og få hjælp til virksomheden eller foreningen via telefonen.

!

Jeg kommer mest på biblioteket for at låne bøger og tage dem med hjem. Jeg tror til gengæld, at mit lille barnebarn synes, at det er rart at være på selve biblioteket, fordi hun kan lege.
Mormor, 58 år

CASE

BIBLIOTEKERNES SPROGSPOR

Et godt sprog er et vigtigt fundament for relationer, dannelse og læring. Børns sprog dannes gennem interaktion med omgivelserne. Sproget udvikles, når børn er sammen med hinanden, og når voksne taler, lytter, leger og læser for dem. Et godt sprog kommer ikke af sig selv. Derfor er det vigtigt med en tidlig sprogindsats.

Bibliotekernes Sprogspor er en national indsats, som støtter sprogstimulering og tidlige læsefærdigheder. Sprogsporet har til formål at gøre alle voksne i barnets hverdag til medspillere i den tidlige sprogudvikling. Bibliotekerne bruger med Sprogsporet deres kendskab til børnelitteratur, sprogstimulering, læselyst og digital dannelse til at understøtte sprogarbejdet nationalt. Arbejdet med at understøtte sprogstimuleringen udføres både lokalt og nationalt med forskellige parter, som bibliotekerne inviterer med i samarbejdet. Målgruppen for indsatsen er børn i alderen 0-7 år.

Bibliotekernes Sprogspor er et program bestående af flere forskellige aktivitetstilbud og har især fokus på også at inddrage forældrene – en målgruppe, som ikke altid har været tænkt ind i tidligere sprogindsatser. Konkret tilbyder bibliotekerne sprogstimulerende forløb, nyheder, tips og tricks – både i analog og i digital form. De mange tilbud samles på hjemmesiden sprogsporet.dk, der henvender sig til både professionelle og forældre.

En del af programmet er konceptet Sprogstart, der er udviklet i tæt samarbejde mellem bibliotekarer og sprogpædagoger. Sprogstart består af to forløb, der afvikles i dagtilbud af dagplejere og pædagoger. Til hvert forløb pakkes sproglege, viden og materialer ned i en række sprogposer – der er lige til at hive frem og tage i brug. I sprogposerne er der et bredt udvalg af sproglege, som opfordrer til snak, leg og bevægelse. Der er en tæt kobling mellem bibliotek og dagtilbud, hvilket bl.a. betyder, at biblioteket besøger dagtilbuddet og omvendt.

Bibliotekernes Sprogspor drives i regi af de 6 centralbiblioteker i Danmark, og udviklingen er støttet med midler fra Kulturministeriet.

SPOT

LÆSELYST

Der har de senere år været et meget stort fokus på børn og unges faldende læseevner og læselyst. Tænketanken Fremtidens Bibliotekers rapport 'Børns læsevaner 2017', som var støttet af Slots- og Kulturstyrelsen, viste, at antallet af børn, der læser flere gange om ugen, er faldet siden 2010. Faldet er størst omkring 5. klasse, og det er større hos pigerne end hos drengene, selvom det stadig er drengene, der læser mindst. Rapporten viser en klar sammenhæng mellem øget tidsforbrug online og mindre fritidslæsning af bøger.

Det fremgår desuden af PIRLS-undersøgelsen fra 2016, at blot 20 % af de danske skoleelever rigtig godt kan lide at læse mod 43 % internationalt. Og de danske skoleelever læser dårligere i dag end i 2011.

Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre har over flere år støttet forskellige nyskabende projekter med fokus på at styrke børn og unges lyst til at læse. Både i 2017 og 2018 havde puljen særlige indsatsområder for børn, unge og lystlæsning. Nedenfor kan du læse om to af de projekter, som har opnået støtte.

Læseløft 10-13 år
Projektet 'Læseløft 10-13 år – med frivillige i skoler og biblioteker' var et samarbejde mellem bibliotekerne i Frederikssund, Egedal og Herlev Kommune. Projektet skulle stimulere læselysten hos de 10-13-årige igennem samarbejde mellem bibliotek og folkeskole og ved inddragelse af frivillige. Dette skete via målrettede rekrutteringsforløb rettet mod forældre, bedsteforældre og naboer, der blev lært op i, hvordan man kan motivere og inspirere børn til at læse mere.

Projektets resultater viser, at de børn, der deltog i projektet, begyndte at læse oftere. Samtidig ses det, at der sker et løft i børnenes læseevner, når de læser hyppigt. Bibliotekernes samarbejde med folkeskolerne fik desuden introduceret biblioteket for de børn, der ikke tidligere havde deres gang på biblioteket. Nogle af dem er efterfølgende blevet regelmæssige biblioteksbrugere.

Fang Fortællingen
Gentofte Bibliotekernes projekt 'Fang Fortællingen' havde til formål at skabe læselyst ved at fokusere på den gode fortælling som kernen i litteraturoplevelsen. Projektet skabte 10 litterære vandreudstillinger, der blev sendt rundt i hele landet. På de litterære udstillinger får børnene mulighed for at træde direkte ind i universet fra kendte børnebøger som 'Garmanns hemmelighed', 'Mørkebarnet' eller 'Lille Virgil'. Projektet tog udgangspunkt i at formidle på en anden måde end den, børnene kender fra skolen, og i stedet fokusere på at skabe læselyst igennem interaktion, brug af sanser og leg med sproget.

8.600 børn har indtil videre været på besøg i en 'Fang Fortællingen'-udstilling sammen med deres børnehave eller skole, og dertil kommer alle de børn, som har besøgt bibliotekerne i deres fritid. Udstillingerne turnerer stadig rundt på landets biblioteker.

SPOT

BIBLIOTEKERNES LITTERATURFORMIDLING

En af folkebibliotekernes kerneydelser er at formidle og udlåne litteratur, og dette område udvikles konstant. Bibliotekernes litteraturformidling kan dække over flere former, være på flere kanaler og have flere formål.

Litteraturformidling kan være den personlige formidling mellem bibliotekar og biblioteksbruger, f.eks. som anbefaling af en forfatter eller et værk og gennem bibliotekar-låner-dialog. Der kan være formidling af litteratur via hjemmeside, på Litteratursiden, via sociale medier eller via eReolen, enten som anbefalinger af et bestemt værk eller som en del af et tema. Litteraturformidling kan være udstillinger af bøger på reoler i biblioteksrummet og eksponering af bøger med formidlingstekst. I den forbindelse er det primære formål som regel hjemlån, dvs. at biblioteksbrugere låner en bog, og oplevelsen og værdien ligger i læsningen. Litteraturformidlingen kan være en del af bibliotekets aktiviteter, f.eks. forfatterforedrag, booktalks og læseklubaktiviteter. Bibliotekernes strategiske formidling kan være en del af en samlet kanalstrategi, dels via egne kanaler, dels som en del af samarbejdet med andre. Formidlingen og eksponeringen af bøger kan også være uden for bibliotekernes fysiske rammer, f.eks. i byrummet eller i andre institutioner.

I den senere tid har der på en række biblioteker været voksende fokus på udviklingen af litterære udstillinger, hvor den litterære oplevelse finder sted i selve udstillingen i biblioteksrummet. I den litterære udstilling kan der f.eks. tages afsæt i et særligt litterært værk, og der bruges kunstneriske og designmæssige greb til indretning af et sanseligt oplevelsesrum. Her kan den besøgendes litterære oplevelse finde sted i udstillingsrummet, med eller uden forudgående kendskab til det litterære oplæg.

Målet med den litterære oplevelse i biblioteksrummet er mangesidigt og er bl.a. at skabe en øget nysgerrighed over for litteraturen. Det kan f.eks. være med udgangspunkt i store litterære klassikere, hvor en udstilling samtidig kan supplere en læseoplevelse eller åbne for nye erkendelser igennem værket. Og så handler det selvfølgelig om at understøtte og fremme læsning af litteratur. Gennem litterære udstillinger og f.eks. ved brug af andre medier kan relevans og eviggyldige fortællinger åbenbares for bibliotekernes besøgende. Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre har under indsatsområdet 'Litteraturens rolle på fremtidens bibliotek' støttet en række litteraturformidlingsprojekter. Læs mere på: www.projektbank.dk

Her kan f.eks. nævnes projekter, hvor Albertslund Bibliotek, Helsingør Kommunes Biblioteker og Biblioteket Frederiksberg har samarbejdet om Det Litterære Udstillingshus. Gennem samarbejdet og ved at involvere eksterne udstillingsfagfolk blev der skabt nogle ekstraordinære udstillinger, der blev vist på forskellige biblioteker.

Albertslund Bibliotek samarbejdede med to scenografer fra Luna Park Scenekunst om en udstilling med udgangspunkt i Thomas Mores Utopia (1516). Helsingør Bibliotek samarbejdede med scenografen Maja Ziska om en udstilling med udgangspunkt i Shakespeares Hamlet (ca. 1600). Frederiksberg Bibliotek samarbejdede med ULK (Unges Laboratorier for Kunst) fra SMK om en udstilling med udgangspunkt i James Joyces Ulysses (1922).

Du kan læse mere om disse og de øvrige projekter, der har modtaget støtte, i Bibliotekernes Projektbank: http://projektbank.dk.

I 2019/2020 sætter Kulturministeriet igen fokus på området med en ekstraordinær pulje, der skal styrke samarbejdet mellem biblioteker og skolernes fritidsordninger og give indskolingens børn gode oplevelser med læsning i fællesskab. Samtidig igangsættes der en kortlægning af bibliotekernes eksisterende læselystprojekter. Kortlægningen skal give et overblik over de særlig værdifulde erfaringer, som nye initiativer kan bygge videre på.

Foto: Kristoffer Juel, Herlev Bibliotek

06 BESTAND OG UDLÅN

Selvom brugen af folkebibliotekerne ændrer sig, er bibliotekernes kerneydelse fortsat at formidle og udlåne bøger, fysiske som elektroniske. Der har været en markant stigning i brug af e-bøger og særligt netlydbøger i de seneste år. Generelt udgør de elektroniske ressourcer en stadig stigende andel af folkebibliotekernes udbud af materialer. Der har over en årrække været et fald i folkebibliotekernes udlån af fysiske materialer, ligesom bestanden af eksemplarer falder.

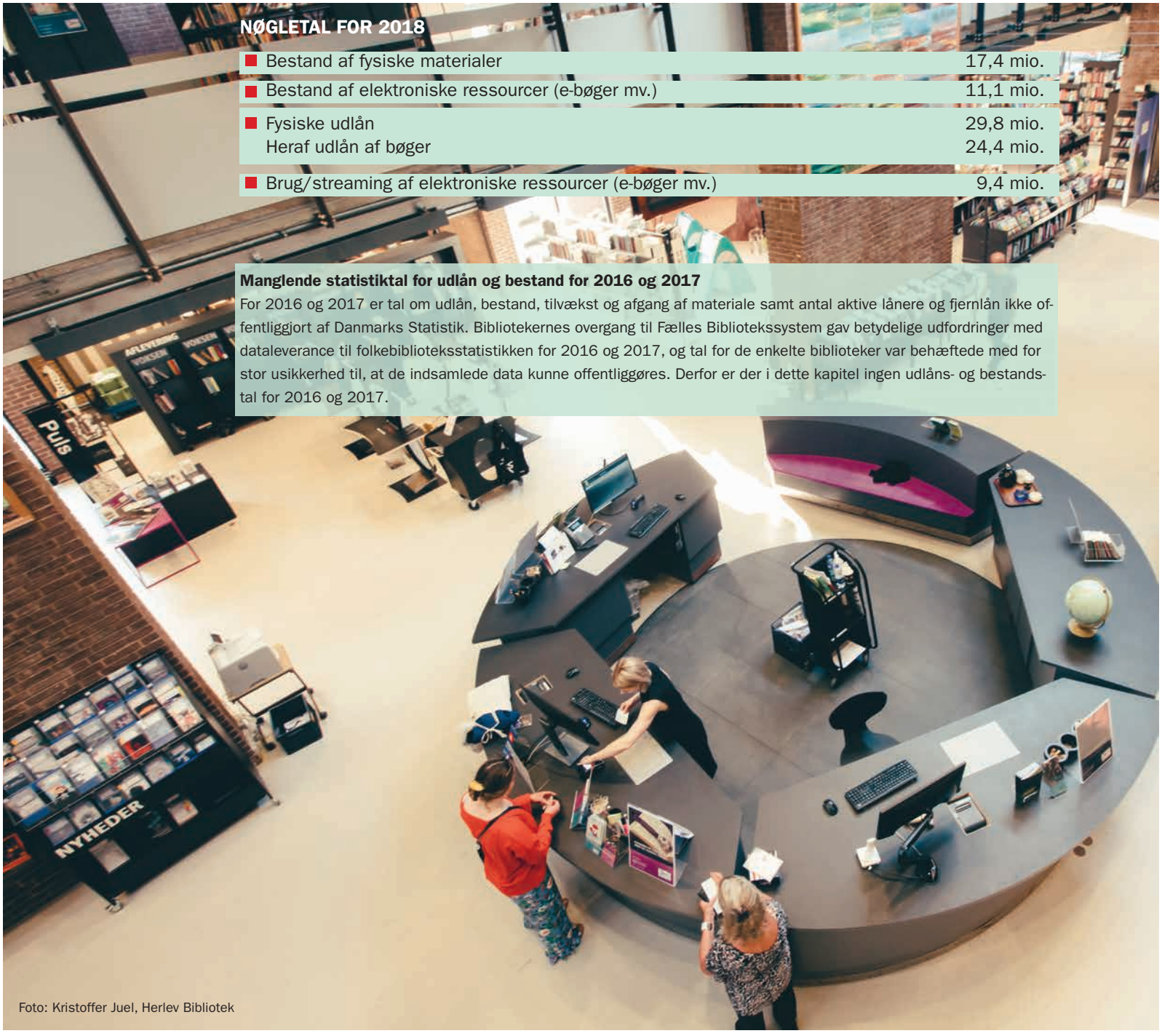

NØGLETAL FOR 2018

Bestand af fysiske materialer	17,4 mio.
Bestand af elektroniske ressourcer (e-bøger mv.)	11,1 mio.
Fysiske udlån	29,8 mio.
Heraf udlån af bøger	24,4 mio.
Brug/streaming af elektroniske ressourcer (e-bøger mv.)	9,4 mio.

Manglende statistiktal for udlån og bestand for 2016 og 2017

For 2016 og 2017 er tal om udlån, bestand, tilvækst og afgang af materiale samt antal aktive lånere og fjernlån ikke offentliggjort af Danmarks Statistik. Bibliotekernes overgang til Fælles Biblioteksystem gav betydelige udfordringer med dataleverance til folkebiblioteksstatistikken for 2016 og 2017, og tal for de enkelte biblioteker var behæftede med for stor usikkerhed til, at de indsamlede data kunne offentliggøres. Derfor er der i dette kapitel ingen udlåns- og bestandstal for 2016 og 2017.

Foto: Kristoffer Juel, Herlev Bibliotek

BESTAND AF FYSISKE MATERIALER

Folkebibliotekernes samlede bestand af fysiske materialer, som bl.a. er bøger, cd'er og dvd'er, udgjorde i 2018 17,4 mio. eksemplarer. I forhold til 2015 er det et fald på 1,4 mio., svarende til 7,4 %. Set over en tiårig periode, 2009-2018, er bestanden af fysiske materialer faldet støt med i alt 6,7 mio., svarende til 27,8 %. I figur 16 fremgår bestandskurven sammen med udlånskurven, der begge har været konstant faldende siden 2009.

Den samlede udvikling i bibliotekernes bestand påvirkes af tilvæksten og af afgangen af materialer. Tilvækst er den mængde materialer, bibliotekerne anskaffer, og afgangen den mængde, bibliotekerne kasserer. Figur 16 viser således, at bibliotekerne gennem en tiårig periode har kasseret mere, end de har indkøbt. Bibliotekernes antal årlige nyindkøb af fysiske materialer har været jævnt fordelt siden 2012 – omkring 1,2-1,3 mio. eksemplarer årligt. I perioden 2012-2015 har bibliotekerne kasseret mere end 2 mio. eksemplarer årligt. I 2018 har der dog været kasseret færre eksemplarer end i årene inden. Det bemærkes, at de nævnte tal og tendenser er på landsplan.

Figur 16: Folkebibliotekernes bestand og udlån af fysiske materialer 2009-2015 + 2018

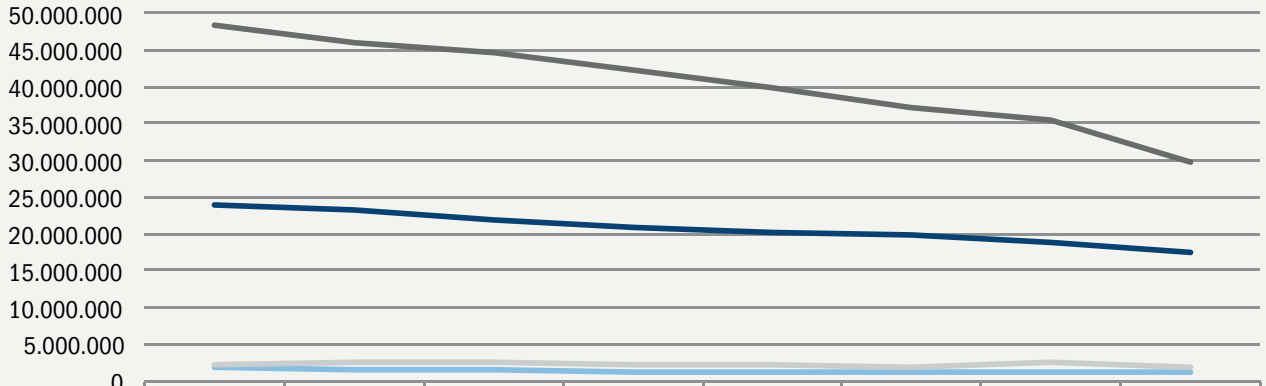

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2018
Bestand	24.048.794	23.163.086	21.879.739	20.993.143	20.371.127	19.747.631	18.743.511	17.363.665
Tilvækst	1.711.010	1.533.473	1.427.455	1.334.332	1.332.826	1.270.621	1.216.874	1.248.555
Afgang	2.362.987	2.562.504	2.693.310	2.120.805	2.159.530	1.987.735	2.635.774	1.786.173
Udlån	48.370.377	45.983.308	44.598.113	42.291.658	39.789.902	37.331.808	35.445.654	29.778.910

Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB3

UDBUDDET AF BOGTITLER STABILT

Selvom bibliotekerne igennem de senere år har kasseret mere, end de har indkøbt, er udbuddet af tilgængelige bogtitler i bibliotekernes samlede bestand af fysiske materialer stabilt, jf. tabel 2. Selvom der f.eks. kan være tale om ét eksemplar af en titel, der tilhører ét kommunalt biblioteksvæsen, indgår bogen i bibliotekernes samlede bestand og kan lånes af en borger fra en anden kommune på grund af samarbejdet i det danske biblioteksvæsen (se mere om lånesamarbejdet og interurbanlån senere i dette kapitel).

Tabel 2: Folkebibliotekernes bestand af fysiske bøger, unikke titler

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Årets unikke tilgængelig bogtitler	479.400	480.264	484.028	480.452	487.103	490.672	484.728

Kilde: Biblioteksafgiftssystemet, Slots- og Kulturstyrelsen

Foto: Kristoffer Juel, Herlev Bibliotek

Foto: Kristoffer Juel, Herlev Bibliotek

SAMMENSÆTNING AF MATERIALETYPER I DEN FYSISKE BESTAND

I figur 17 fremgår sammensætningen af materialetyperne i bibliotekernes fysiske bestand i 2012 og 2018.

I 2018 udgjorde bøger den absolut største andel med 84 %. Musikoptagelser udgjorde med 9 % den næststørste andel. Levende billeder udgjorde 3 %, og de fysiske lydbøger (cd'er) udgjorde 2 %. Øvrige materialetyper udgjorde tilsammen 2 %.

Til sammenligning har sammensætningen af materialetyper ændret sig på en række områder siden 2012. Bøger udgjorde i 2018 tilsammen 3 % mere af bibliotekernes samling end i 2012. I 2018 udgjorde musikoptagelser 3 % mindre af bibliotekernes samling end i 2012.

Figur 17: Fordeling af fysiske materialetyper 2012 og 2018

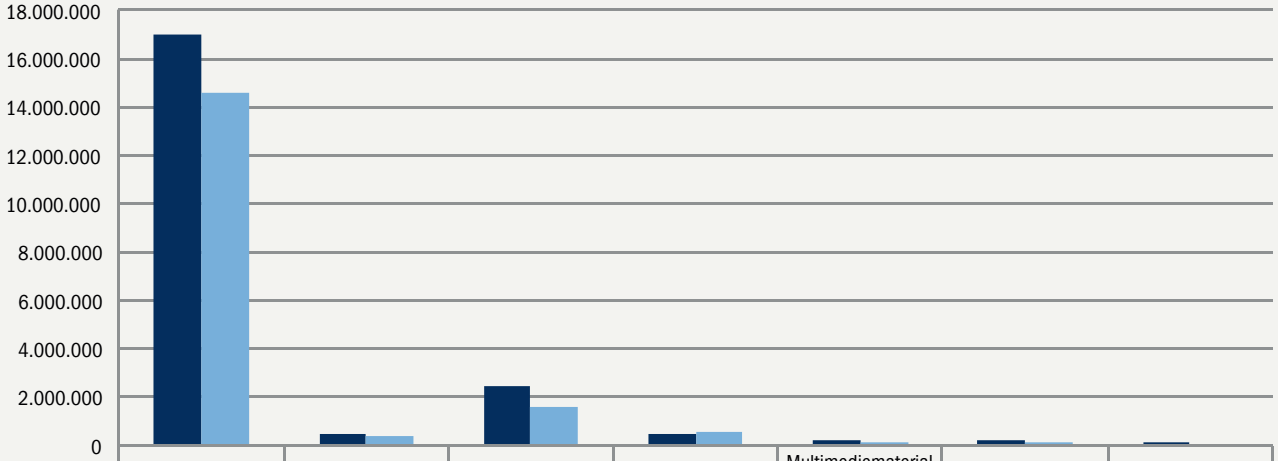

	Bogligt materiale	Lydbøger	Musikoptagelser	Levende billeder	Multimediematerialer	Andre materialer	Seriepubliktioner
2012	17.031.273	433.343	2.466.052	507.133	206.478	247.796	101.068
2018	14.594.971	360.570	1.591.040	552.146	144.998	118.628	1.312

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB3

UDBUD AF ELEKTRONISKE RESSOURCER

I løbet af de seneste ti år er der sket en markant udvikling i bibliotekernes udbud af elektroniske ressourcer. De elektroniske ressourcer kan tilgås via computer, tablet eller smartphone og er inddelt i underkategorierne e-tidsskrifter, e-bøger/lydbøger, e-multimedieoptagelser og databaser.

Elektroniske ressourcer – kategorier og eksempler

Folkebibliotekernes elektroniske ressourcer dækker forskellige behov og emner og er i forskellige formater.

E-tidsskrifter:

- RB Digital – giver adgang til over 350 hovedsageligt engelsksprogede e-tidsskrifter.
- PressReader – over 7.000 udenlandske aviser og magasiner online. Aviserne og magasinerne er fra 120 forskellige lande og på 60 forskellige sprog.
- Faktalink – en samling af elektroniske artikler om aktuelle og samfundsrelevante emner, som har bred interesse.

E-bøger og lydbøger:

- eReolen — bibliotekernes udbud af danske e-bøger og netlydbøger; skøn- og faglitteratur til både børn og voksne.
- eReolen Global – giver lånere adgang til mere end 4.000 engelske e-bøger og netlydbøger.
- TurTeori – onlineteori til brug ved kørekortkursus og e-læringskurser inden for transportområdets uddannelser.

E-multimedieoptagelser:

- Filmstriben – bibliotekernes digitale filmtilbud. Indeholder en bred vifte af spillefilm samt kortfilm og dokumentarfilm for børn, unge og voksne. Filmstriben er et supplement til de kommercielle filmtjenester, og filmene udvælges ud fra begreberne kvalitet, alsidighed og aktualitet, jf. biblioteksloven.
- Stingray Qello Concerts – tilbyder onlineadgang til mere end 1.500 koncertfilm og musikdokumentarer.

Databaser:

- AccessScience – et engelsksproget leksikon, der dækker emnemæssigt bredt, fra biokemi og astronomi til arkæologi og antropologi, og henvender sig til såvel almindeligt interesserede som til studerende og fagfolk.
- Encyclopedia Britannica Online – et omfattende engelsksproget leksikon.
- Gyldendals onlineordbøger – onlineudgave af Gyldendals ordbøger og udvalgte fagordbøger.
- High School (Student Resources) – in Context – hjælp til opgaveskrivning i 8.-9. klasse og gymnasiet.
- Kompass EasyBusiness – giver information om mere end 5 mio. virksomheder i 66 lande, registreret efter detaljeret branche- og produktionsindeks.
- Science in Context – engelsksproget database, der dækker det naturvidenskabelige område.

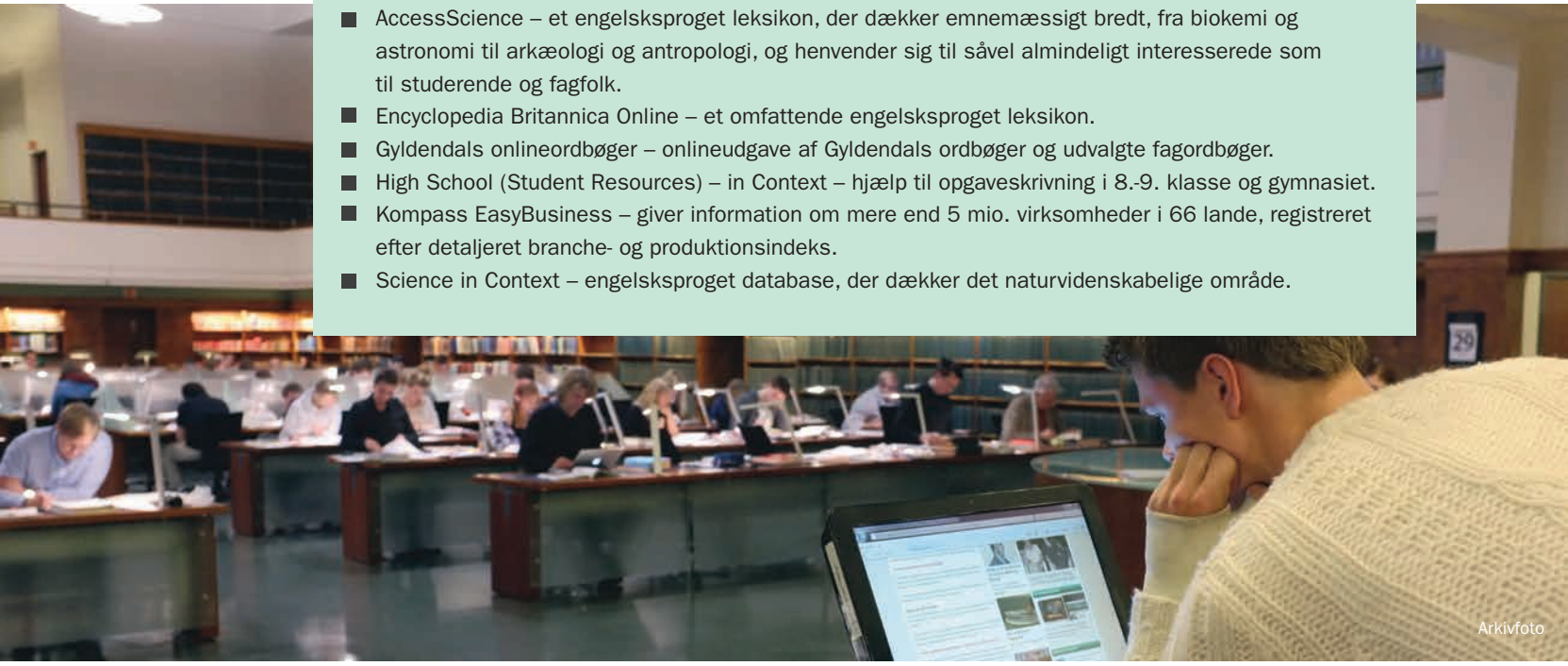

Arkivfoto

Figur 18 viser, at folkebibliotekernes udbud af elektroniske titler er steget eksplosivt. Siden 2014 er summen af elektroniske titler, som de kommunale biblioteksvæsener hver især stiller til rådighed, steget med 198 %.

Det skal bemærkes, at udbud af elektroniske ressourcer ikke kan sammenlignes direkte med den fysiske materialebestand. Hvor de fysiske materialer opgøres i antal eksemplarer, opgøres de elektroniske ressourcer her som summen af titler, bibliotekskommunerne hver især stiller til rådighed. Dvs. at én titel på f.eks. eReolen opgøres til 97, idet 97 bibliotekskommuner i 2017 tilbød adgang til eReolen. Den ene titel kan i princippet lånes ud til flere brugere samtidig. På det fysiske område tæller den samme titel med i flere eksemplarer – det gør den ikke digitalt.

Ser man på de enkelte typer af e-ressourcer, har der særligt været en stigning i summen af e-tidsskrifter, e-bøger/lydbøger og e-multimedieoptagelser. Summen af e-bog- og netlydbogtitler, som bibliotekerne hver især stiller til rådighed, er steget med 0,6 mio. fra 2017 til 2018.
Stigningen i antallet af titler på eReolen hænger bl.a. sammen med, at de fleste store og mellemstore forlag har indgået aftaler med eReolen i 2018, og at der har været en stigning i det generelle udbud af lydbøger og e-bøger. Summen af e-multimedieoptagelser var i 2018 steget med ca. 100.000 siden 2017.

!

Jeg er superfan af biblioteket. Det er brugervenligt. Når jeg er på biblioteket, læser jeg avisen og drikker en kop kaffe. Det er et bibliotek med et kulturhus eller måske mere et kulturhus med et bibliotek.
Pensionist, 75 år

Figur 18: Folkebibliotekernes elektroniske ressourcer 2014-2018. Viser summen af titler, som bibliotekskommunerne hver især stiller til rådighed.

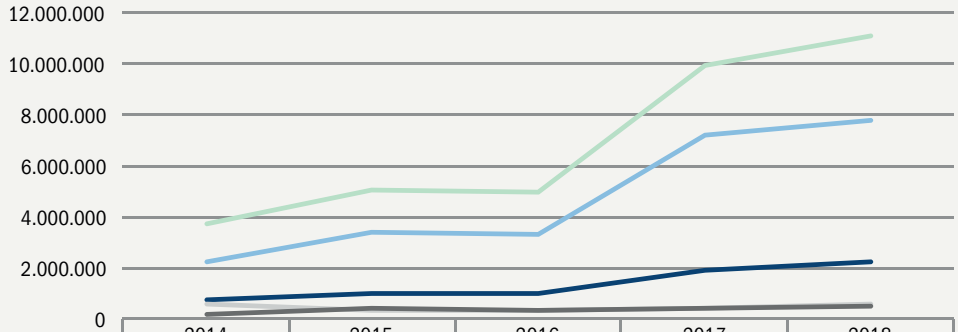

	2014	2015	2016	2017	2018
E-tidsskrifter og andre e-serier	726.065	966.332	1.001.533	1.881.679	2.225.830
E-bøger og lydbøger	2.203.881	3.404.712	3.327.640	7.172.930	7.819.589
E-multimedieoptagelser	606.249	297.960	320.000	445.133	556.314
Databaser	175.397	379.134	328.613	424.946	473.749
I alt	3.711.592	5.048.138	4.977.786	9.924.688	11.075.482

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB4E

UDLÅN AF FYSISKE MATERIALER

Det samlede udlån af fysiske materialer udgjorde 29,8 mio. eksemplarer i 2018. Det svarer til et fald på 16 % siden 2015 og 38 % siden 2009. I figur 19 (intervallerne 2009, 2012, 2015 og 2018) fremgår det, at det konstante fald siden 2009 gælder alle fysiske materialetyper. Der er dog tale om store forskelle mellem de forskellige materialetyper. Siden 2009 er musikudlånet faldet 84 % og 49 % siden 2015. Det samlede udlån af fysiske bøger er faldet 24 % siden 2009 og 9 % siden 2015.

Med 24,4 mio. udlån udgjorde bøger i 2018 82 % af det samlede fysiske udlån, hvilket er 6 procentpoint mere end i 2015. Den fysiske bog var suverænt lånernes foretrukne medie i 2018 (efterfulgt – på det digitale område – af e-bøger og netlydbøger). Af de fysiske materialetyper var film (primært dvd'er) med 7 % den næstmest udlånte medieform på folkebibliotekerne i 2018, hvilket er 2 procentpoint lavere end i 2015. Udlånet af musik (cd'er og vinylplader) udgjorde 3 % af det samlede udlån af fysiske materialer i 2018. Folkebibliotekernes fysiske musikudlån var i 2018 faldet med 48 % siden 2015, hvilket til en vis grad afspejler udviklingen i det generelle medieforbrug på musikområdet.

Ser man på fordelingen generelt på udlån af alle børne- og voksenmaterialer, er faldet lavest på børneområdet, hvilket fremgår af figur 21. Det samlede udlån af voksenmaterialer er faldet med 20 % siden 2015, mens det tilsvarende fald for børneområdet er 10 %. Over en tiårig periode, fra 2009 til 2018, er udlånet på voksenområdet faldet med 43 %, mens det på børneområdet er faldet med 29 %.

Tilbagegangen for udlån af bøger er størst på voksenområdet med et fald på 13 % i forhold til 2015, mens det tilsvarende tal for børneområdet er 3 %. Borgernes lån fordeler sig forskelligt fra kommune

Figur 19: Folkebibliotekernes udlån fordelt på fysiske materialer 2009/2012/2015/2018

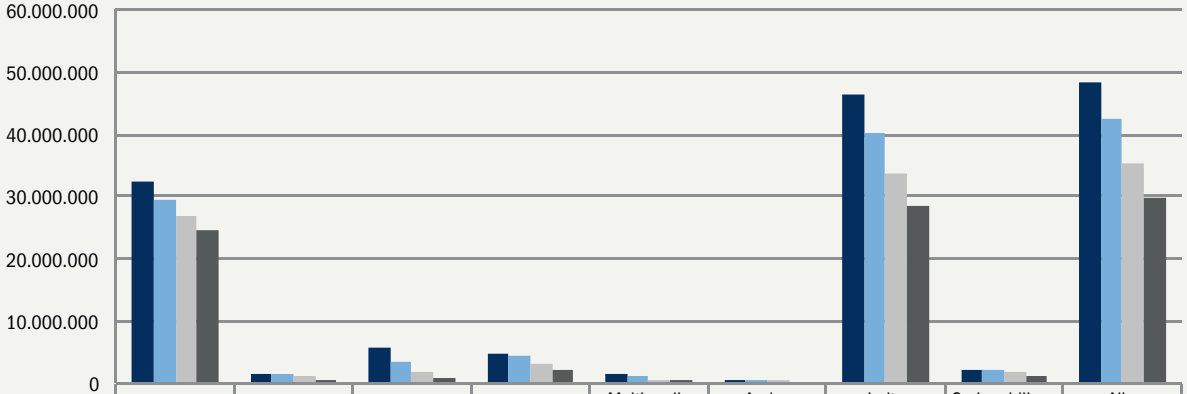

	Bøger	Lydbøger	Musik	Film	Multimedie-materialer	Andre materialer	I alt, monografier	Seriepublika-tioner	Alle materialetyper
2009	32.256.695	1.580.788	5.857.887	4.606.261	1.458.727	544.884	46.305.242	2.065.135	48.370.377
2012	29.427.062	1.404.446	3.444.472	4.481.917	1.069.581	481.992	40.309.470	1.982.188	42.291.658
2015	26.780.412	1.020.080	1.841.756	3.197.619	581.269	355.439	33.776.575	1.669.079	35.445.654
2018	24.411.446	604.369	949.303	2.018.006	355.312	158.202	28.496.638	1.282.272	29.778.910

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB3

til kommune. På landkortet gengives, hvordan antal udlån af alle fysiske materialetyper pr. 1.000 indbyggere fordeler sig på de enkelte kommuner.

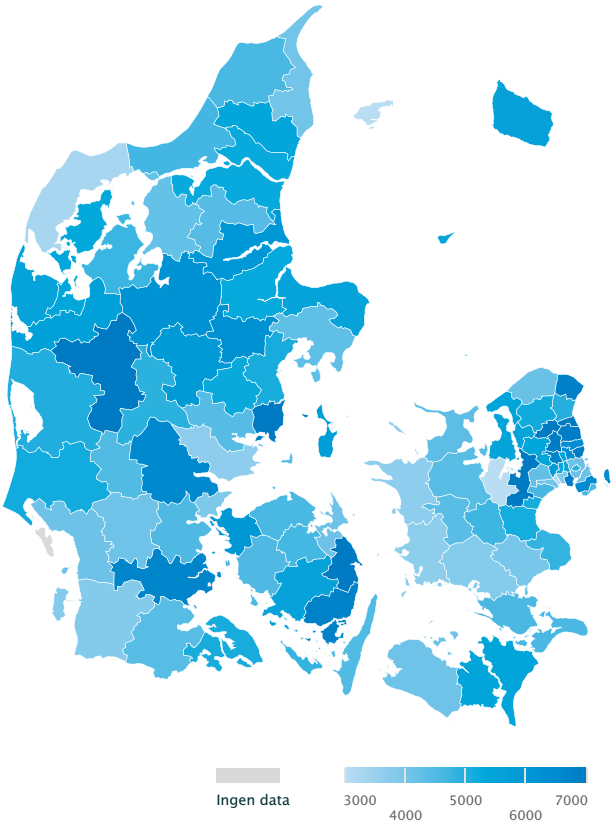

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk/sbs1

Figur 20: Sammenlignende folkebiblioteksstatistik.
Udlån i alt, fysiske materialer (pr. 1.000 indbyggere) 2018

Figur 21: Udlån fordelt på fysiske voksen- og børnematerialer

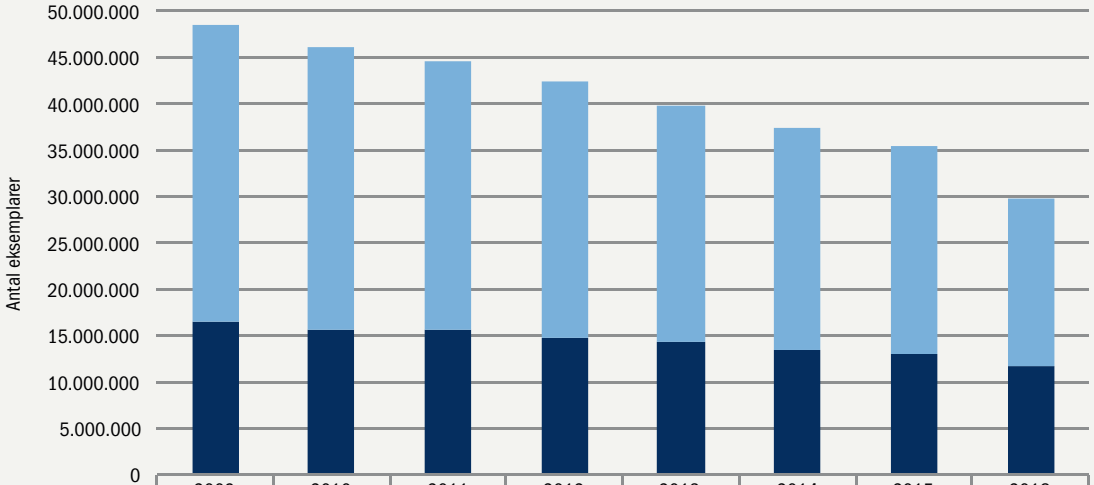

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2018
Voksen samling	31.824.310	30.346.765	29.075.321	27.528.787	25.591.941	23.871.154	22.450.938	18.026.846
Børnesamling	16.546.067	15.636.543	15.522.792	14.762.871	14.197.961	13.460.654	12.994.716	11.752.064

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB3

BRUG AF E-BØGER, LYDBØGER OG ANDRE ELEKTRONISKE RESSOURCER

Det samlede forbrug af elektroniske ressourcer (e-tidsskrifter, e-bøger/lydbøger, e-multimedieoptagelser og databaser) er steget med ca. 2,6 mio. siden 2017 og udgjorde i 2018 9,4 mio. downloads/streaminger på landsplan. Til sammenligning er det samlede udlån af de fysiske materialer 29,8 mio. Der er imidlertid stor forskel på udviklingen inden for de enkelte typer af elektroniske ressourcer, hvilket fremgår af figur 22.

Brugen af netlydbøger og e-bøger er steget ganske markant over de senere år. Som det fremgår af figuren, er streaming af e-bøger og lydbøger steget med 26 % fra 2017 til 2018 til i alt 3,8 mio.
Det fremgår også, at brugen af elektroniske tidsskrifter er steget eksplosivt i 2018 – med hele 67 % siden 2017.

Det bemærkes, at tallet for visninger i databaser er markant lavere i 2016 sammenlignet med andre år. Det skyldes, at Gyldendals Røde Online Ordbøger udgør en stor del af brugen af databaser, og at Gyldendal i 2016 ikke kunne levere brugstal for størstedelen af året.

Figur 22: Brug af elektroniske ressourcer 2014-2018

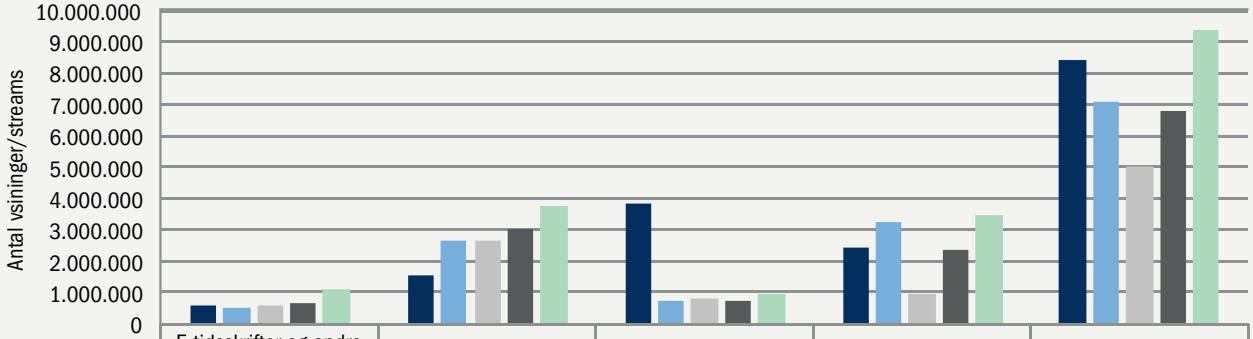

	E-tidsskrifter og andre e-serier	E-bøger og lydbøger	E-multimedieoptagelser	Databaser	I alt
2014	576.185	1.575.718	3.832.393	2.422.324	8.406.620
2015	493.194	2.626.418	712.617	3.259.963	7.092.192
2016	601.975	2.627.025	807.504	965.079	5.001.583
2017	674.491	2.997.825	762.716	2.393.804	6.828.836
2018	1.126.059	3.789.477	982.149	3.490.193	9.387.878

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB4E

SAMLET UDLÅN PÅ BOGOMRÅDET

Sammenholder man folkebibliotekernes udlån af både de fysiske og de digitale bøger, ser man et lille fald i det samlede udlån på 5 % siden 2015. E-bøger og netlydbøger udgør en stadig stigende andel af det samlede udlån på bogområdet. De to elektroniske formater udgjorde således 13,2 % af bogudlånet i 2018, mens det tilsvarende tal for 2015 var 8,6 %.

På landkortet gengives, hvordan antal fysiske bogudlån pr. 1.000 indbyggere fordeler sig på de enkelte kommuner. Det skal bemærkes, at udlån af e-bøger og netlydbøger ikke indgår i figur 23 og at fordelingen af det samlede bogudlån således ikke fremgår af kortet.

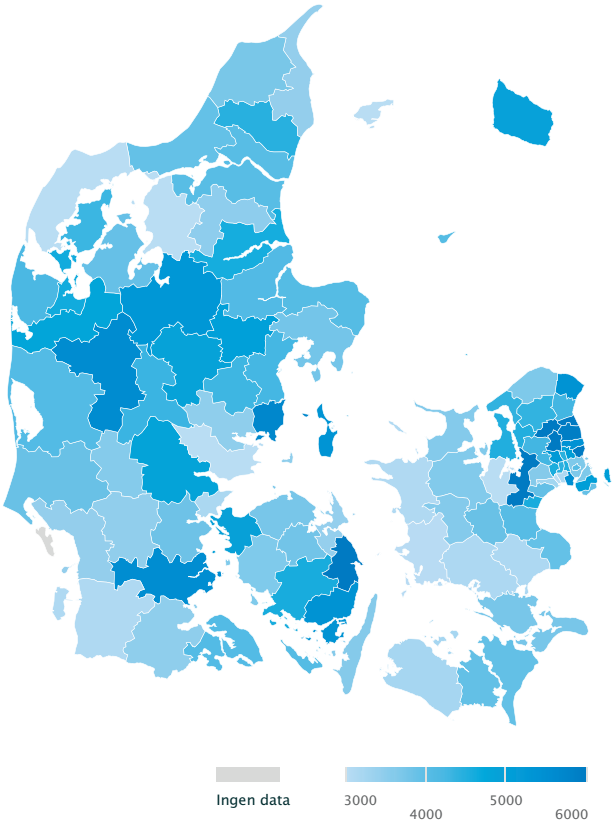

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk/sbs1

Figur 23: Sammenlignende folkebiblioteksstatistik. Udlån. Bøger (pr. 1.000 indbyggere) 2018

Figur 24: Udlån på bogområdet 2014-2018

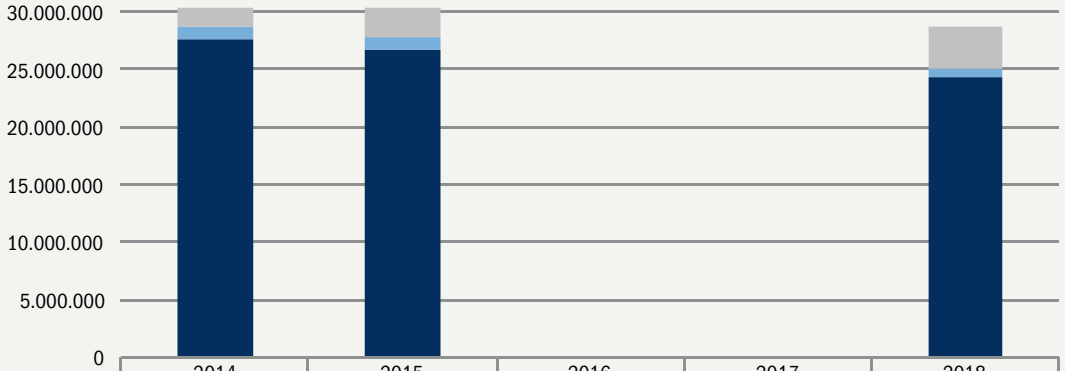

	2014	2015	2016	2017	2018
E-bøger og lydbøger	1.575.718	2.626.418			3.789.477
Lydbøger, fysiske	1.170.420	1.020.080			604.369
Bøger, fysiske	27.555.076	26.780.412			24.411.446

Kile: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB5

INTERURBANLÅN

Interurbanudlån er lån af fysiske materialer mellem biblioteker på tværs af kommunegrænser. Det interurbane lån er højt i Danmark i forhold til andre lande, først og fremmest på grund af det udstrakte samarbejde i det danske biblioteksvæsen. Det kommer bl.a. fysisk til udtryk i den nationale kørselsordning, der transporterer materialer rundt mellem bibliotekerne.

Bibliotek.dk, den fælles database over bibliotekernes samlede bogbestand, spiller også en afgørende rolle, idet tjenesten giver brugerne indsigt i, hvilke materialer der findes. Samtidig er det let for brugerne at bestille fysiske materialer via bibliotek.dk eller finde adgang til digitale materialer. De automatiserede procedurer i bibliotek.dk sikrer, at meget af det manuelle arbejde formindskes i forbindelse med de interurbane lån.

Figur 25 viser tallene for det interurbane udlån i perioden 2009 til 2018 (minus 2016 og 2017 på grund af manglende tal). Der kan ses et mindre fald i antallet af interurbane udlån på folkebiblioteksområdet fra 2015 til 2018 på 5 %. I samme periode har der været en markant stigning i besøg på bibliotek.dk (jf. kapitel 3, Besøg), hvilket kan hænge sammen med en stigende efterspørgsel på digitale artikler frem for fysiske fjernlån.

Figur 25: Interurbane udlån 2009-2018

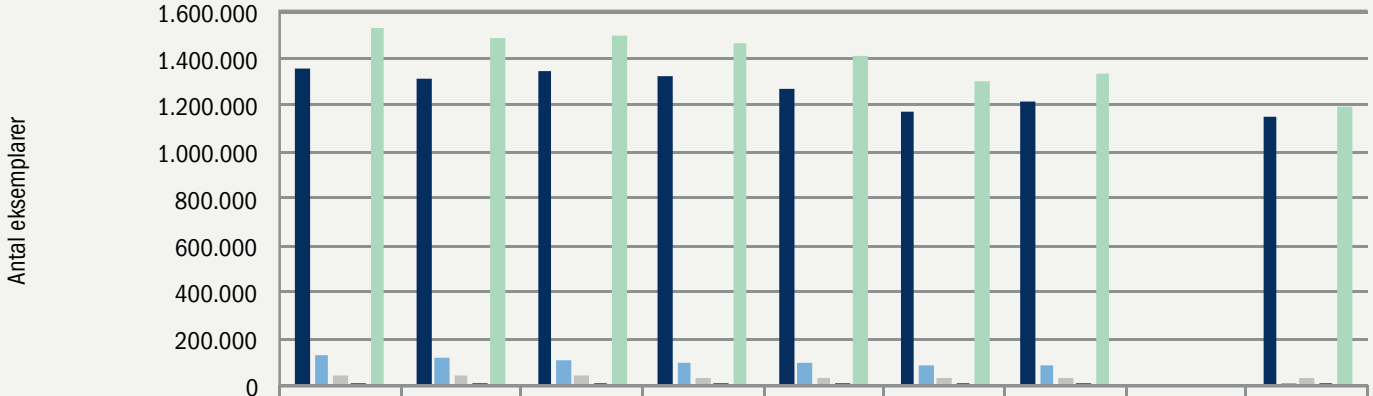

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015		2018
Folkebiblioteker	1.352.356	1.318.740	1.345.437	1.329.451	1.275.114	1.171.126	1.211.852		1.150.201
Skolebiblioteker (PLC'er)	132.152	120.557	112.933	101.647	93.272	91.742	82.208		1.064
Forskningsbiblioteker	46.037	46.476	43.339	37.997	36.545	36.073	36.586		31.769
Udenlandske biblioteker	2.419	2.606	967	1.060	953	1.239	707		5.744
I alt, interurbanudlån	1.532.964	1.488.379	1.502.676	1.470.155	1.405.884	1.300.180	1.331.353		1.188.778

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB5

Roskilde Bibliotek. Foto: William Beier

07 DE FYSISKE RAMMER

Der er sket en stor stigning i antallet af åbne biblioteker og bibliotekernes samlede antal åbningstimer. Der ses dog et mindre fald i det samlede antal betjeningssteder. Fire filialer og en bogbus er forsvundet i forhold til året før.

NØGLETAL FOR 2018

Betjeningssteder med materialesamling:	430
Servicepunkter:	92
Åbne biblioteker:	361
Åbningstimer pr. uge med betjening:	10.303
Åbningstimer pr. uge uden betjening:	26.818

I perioden 2010-2014 lå antallet af filialer stabilt, men fra 2014 til 2015 skete der et fald på 10 % i antallet af filialbiblioteker. Siden da har antallet ligget stabilt, men i 2018 ses der igen et mindre fald. Ligeledes er der i 2018 blevet reduceret med én bogbus i forhold til året før. I perioden 2009-2018 er der blevet nedlagt 15 bogbusser, svarende til at 45 % af busserne er forsvundet fra landevejene siden 2009.

Figur 26: Folkebibliotekernes betjeningssteder

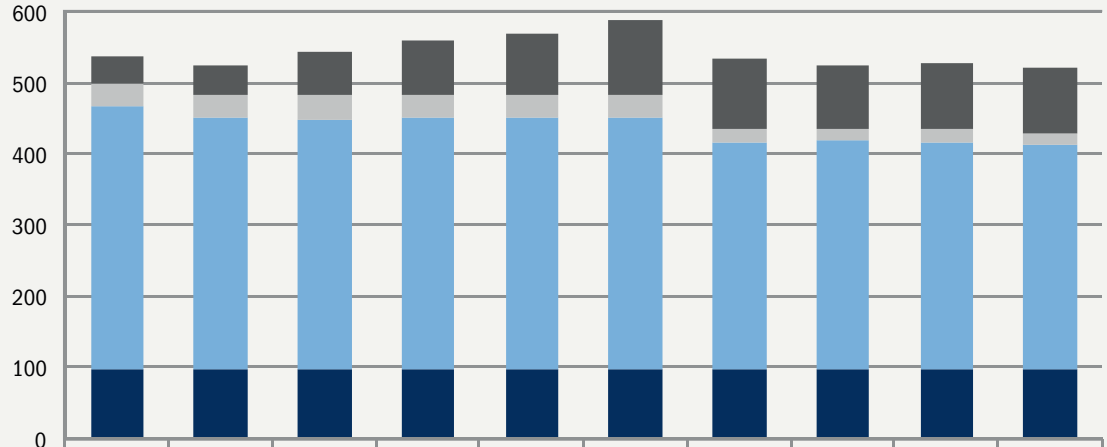

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Servicepunkter	40	43	62	77	87	106	96	88	92	92
Bogbusser	33	32	33	33	33	33	21	19	19	18
Filialer	369	353	352	353	353	354	319	321	319	315
Hovedbiblioteker	97	97	97	97	97	97	97	97	97	97

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB2B

FLERE ÅBNE BIBLIOTEKER OG LÆNGERE ÅBNINGSTID

De åbne biblioteker er biblioteker, hvor det er muligt at få adgang uden for den bemandede åbningstid. Fra 2017 til 2018 er der sket en stor stigning, så yderligere 44 biblioteker nu har denne service. Dermed er det på 88 % af landets biblioteker muligt at få adgang i udvalgte tidsrum uden for den bemandede åbningstid. I 2018 var det kun fire kommuner, der ikke havde et eller flere biblioteker med mulighed for adgang uden for den bemandede åbningstid.

Grundet den store stigning i antallet af åbne biblioteker har de samlede åbningstimer pr. uge på folkebibliotekerne aldrig været højere. I gennemsnit har hvert bibliotek åbent 90 timer om ugen, hvilket svarer til 12 timer hver eneste dag. Det er dog kun den ubemandede åbningstid, der har set en fremgang i 2018. Den bemandede åbningstid på bibliotekerne er samlet set gået tilbage med 494 timer, hvilket svarer til et fald på knap 5 %. Til gengæld er den ubemandede åbningstid fra 2017 til 2018 steget med 13 %, svarende til 3.087 timer.

Figur 27: Antallet af ‘åbne biblioteker’ - biblioteker, der også har åbent uden betjening

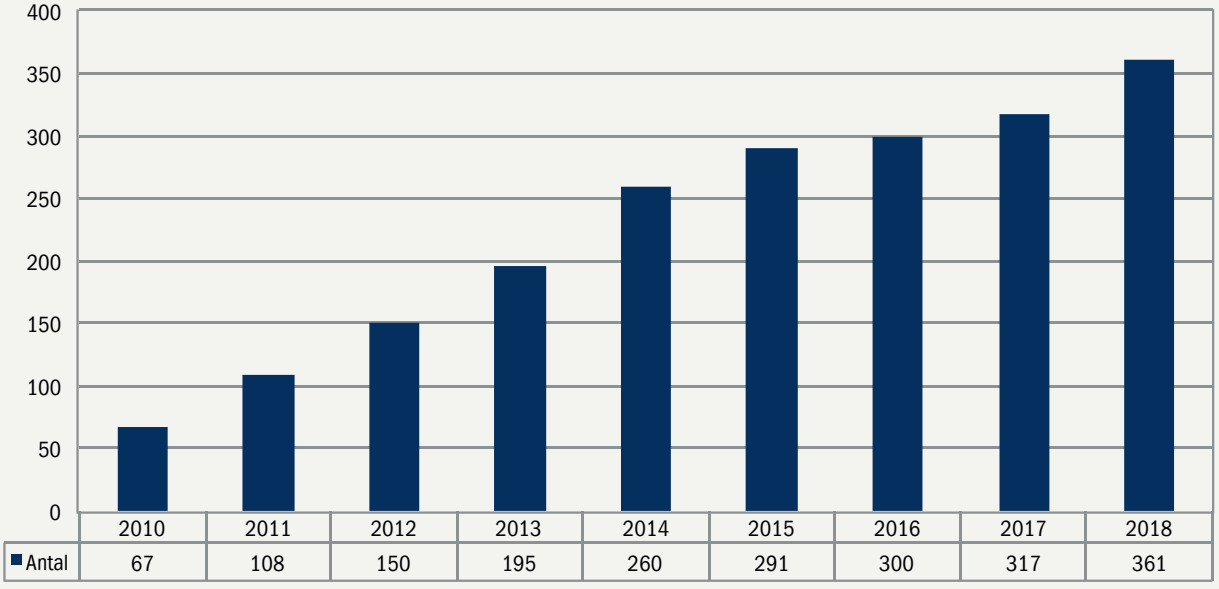

Foto: DOKK1

Kilde: Slots- og Kulturstyrelsens biblioteksregister

Figur 28: Åbningstimer pr. uge på folkebibliotekerne

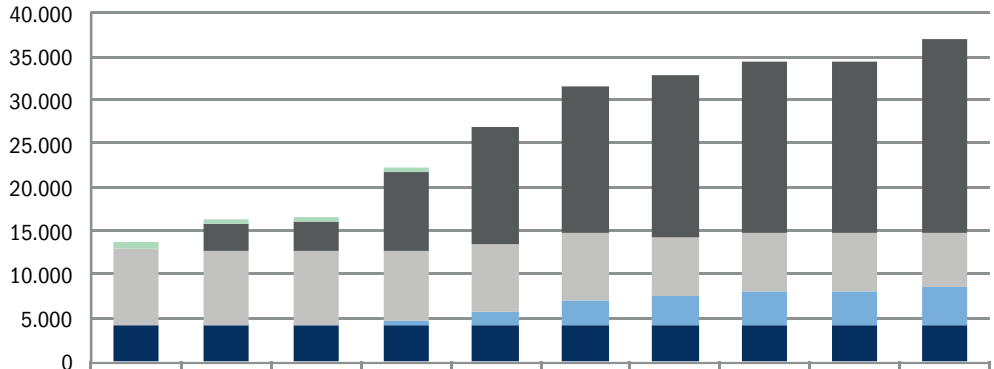

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bogbusser	664	651	678	631	623	619	394	436	436	327
Filialer, uden betjening	0	3.181	3.418	9.140	13.417	16.938	18.675	19.767	19.862	22.260
Filialer, med betjening	8.912	8.385	8.338	7.790	7.720	7.685	6.727	6.643	6.631	6.192
Hovedbiblioteker, uden betjening	0	60	105	606	1.608	2.913	3.386	3.867	3.869	4.558
Hovedbiblioteker, med betjening	4.152	4.138	4.138	4.156	4.215	4.142	4.168	4.168	4.166	4.111

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB2B

NYE BIBLIOTEKER

I 2018 blev der bygget nye biblioteker i Haderslev og Københavns Kommune. I Haderslev Kommune er Gram Bibliotek flyttet ind i et nyt multikulturhus, der samler både børnehave, bibliotek og motorikcenter under samme tag. I Københavns Kommune er der åbnet et nyt bibliotek og kulturhus i bydelen Tingbjerg. Foruden at være både kulturhus og et af Københavns 20 biblioteker fungerer Tingbjerg Bibliotek\Kulturhus også som pædagogisk læringscenter for Tingbjerg Skole.

Derudover svarede yderligere otte af de 97 adspurgte i Biblioteksbarometeret, at der er aktuelle planer om at bygge et nyt bibliotek i kommunen. I fire kommuner svarer de, at et bibliotek er blevet flyttet til en anden lokalitet i løbet af 2018. Yderligere 14 svarer, at de har planer om at flytte et bibliotek til en anden lokalitet. Hele 46 svarer, at de i 2018 foretog nyindretning af eksisterende biblioteker. 15 har i løbet af 2018 foretaget en ombygning af eksisterende biblioteker, og i en enkelt kommune svarer de, at de har lavet en tilbygning til et eksisterende bibliotek.

Bibliotek og Kulturhus Tingbjerg. Foto: Rasmus Hjortshøj - COAST

CASE

FREMTIDENS BIBLIOTEKSRUM OG FORMIDLING

Bibliotekerne indgår i dag som en del af en oplevelsesøkonomi. Det er derfor ikke tilstrækkeligt at stille en samling til rådighed. Samlingen skal også formidles intelligent, hvis den skal fange borgernes opmærksomhed. I projektet 'Fremtidens biblioteksrum og formidling', med Københavns Biblioteker som projektleder og med deltagelse af Aalborg og Roskilde Bibliotekerne, har der derfor været kastet et kritisk blik på kvadratmeter som ressourcer, der skaber værdi. Hvis der er hylder, der ikke skaber inspiration eller udlån, skal de bruges til noget andet, og materialerne skal enten præsenteres på en anden måde eller opmagasineres på nærlager.
I projektet har man forsøgt at iagttage biblioteket ud fra perspektiver, man kender fra detailhandlen. Space management-principper og kunderejser er afsøgt for at tilvejebringe konkret evidens for materialers formidlingspotentiale, så beslutninger om indretning og logistik kan tages ud fra et databaseret grundlag.

Projektet bestod af otte forskellige forsøg, der har fundet sted på flere forskellige biblioteker. Projektets forsøg resulterede i en øget forståelse af, hvordan biblioteksrummet kan indrettes, så formidling og udlån i højere grad finder sted. Reoler opstillet med synlige forsider i stedet for bogrygge, udstillinger med selekteret materiale samt reducerede og kuraterede samlinger af faglitteratur viste sig alt sammen at være medvirkende til at øge udlånet på biblioteket. Projektet resulterede derudover i en række anbefalinger til, hvordan andre biblioteker kan komme i gang med at benytte evidensbaseret formidling.

Projektet 'Fremtidens biblioteksrum og formidling' er støttet med midler fra Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.

Roskilde Bibliotek. Foto: William Beier

08 RESSOURCER

Folkebibliotekernes ressourcer vedrører både økonomiske ressourcer og personaleressourcer. Bibliotekernes samlede indtægtsgrundlag er faldet med 14,1 % siden 2009. En stigende del af materialebudgettet går til indkøb af bøger.

NØGLETAL FOR 2018

Folkebibliotekernes udgifter i alt i 1.000 kr.	2.778.521
Materialeudgifter i 1.000 kr.	301.471
Personaleudgifter i 1.000 kr.	1.697.698
Folkebibliotekernes indtægter:	
Kommunale bevillinger i 1.000 kr.	2.523.500
Egenindtægter i 1.000 kr.	255.021

Udviklingen i nedenstående prisændringer opgøres i faste priser med 2015 som referenceår. Faste priser er renset for inflation og giver dermed et billede af, hvad f.eks. det reale indtægtsniveau i 2009 svarer til i 2018-priser. På den måde er det muligt at få et billede af prisudviklingen over en årrække, målt i nutidspriser.

Bibliotekernes økonomi

Bibliotekernes indtægter er sammensat af kommunale bevillinger og egenindtægter. Egenindtægterne dækker over tilskud fra fonde, puljemidler og andre indtægtskilder som arrangementer og gebyrer. Figur 29 giver et samlet overblik over bibliotekernes indtægtsgrundlag.

De samlede indtægter udgjorde i 2018 2,7 mia. kr., svarende til et fald på 0,9 % fra 2017 til 2018. De samlede indtægter er faldet med 14,1 % siden 2009.

De kommunale bevillinger har hvert år, siden 2009, udgjort omkring 91 % af de samlede indtægter, mens egenindtægter udgjorde de resterende 9 %. Det samlede indtægtsfald er således et udtryk for både faldende kommunale bevillinger og faldende egenindtægter.

Figur 29: Folkebibliotekernes økonomi 2009-2018

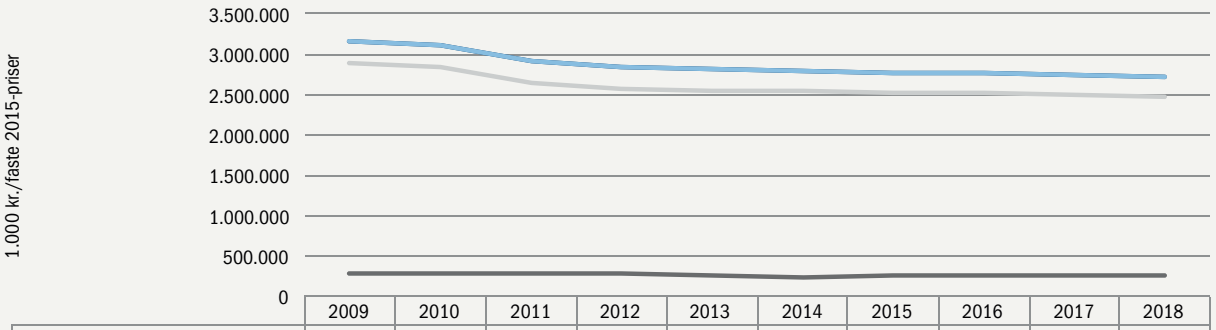

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Udgifter, i alt	3.165.709	3.122.330	2.912.639	2.844.563	2.813.039	2.781.908	2.761.682	2.764.802	2.743.452	2.718.709
Indtægter, i alt	3.165.709	3.122.330	2.912.639	2.844.563	2.813.039	2.781.908	2.761.682	2.764.802	2.743.452	2.718.709
Kommunale biblioteksbevillinger	2.886.987	2.836.892	2.637.171	2.567.441	2.554.424	2.549.151	2.511.248	2.514.942	2.491.794	2.469.178
Egenindtægter	278.723	285.438	275.468	277.122	258.615	232.757	250.434	249.859	251.658	249.531

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB6

MATERIALEUDGIFTER

Folkebibliotekernes samlede udgifter til materialer (både fysiske og elektroniske) er i 2018 faldet med 7,5 % i forhold til 2017. Samlet set er der siden 2009 sket et fald i materialeudgifterne på 30,5 %.

Sammenholder man bibliotekernes materialeudgifter med bibliotekernes samlede udgifter, udgjorde materialeudgifterne i 2018 næsten 11 %.

Til sammenligning udgjorde materialeudgifterne 13 % i 2009. Bibliotekernes faldende materialeudgifter, samlet set, afspejler, at bibliotekerne generelt har færre midler til rådighed.

Materialeudgifterne er underopdelt i to kategorier; den ene er *udgifter til bøger*, og den anden er *andre materialer*. I 2018 udgjorde bogudgifter 66 % af de samlede materialeudgifter, mens udgifter til andre materialer således udgjorde 34 %. Til sammenligning udgjorde bogudgifter 61 % i 2009. En stigende andel af materialebudgettet er siden 2009 gået til fysiske bøger. De nævnte tal vedrører materialeudgifter på landsplan. I figur 31 side 50, sammenlignende folkebiblioteksstatistik, fremgår forskellene mellem landets bibliotekskommuner.

For mig er biblioteket et ordentligt sted, hvor jeg gratis kan komme for at arbejde, læse og lave opgaver med mine medstuderende.
Studerende, 30 år

Figur 30: Folkebibliotekernes materialeudgifter 2009-2018

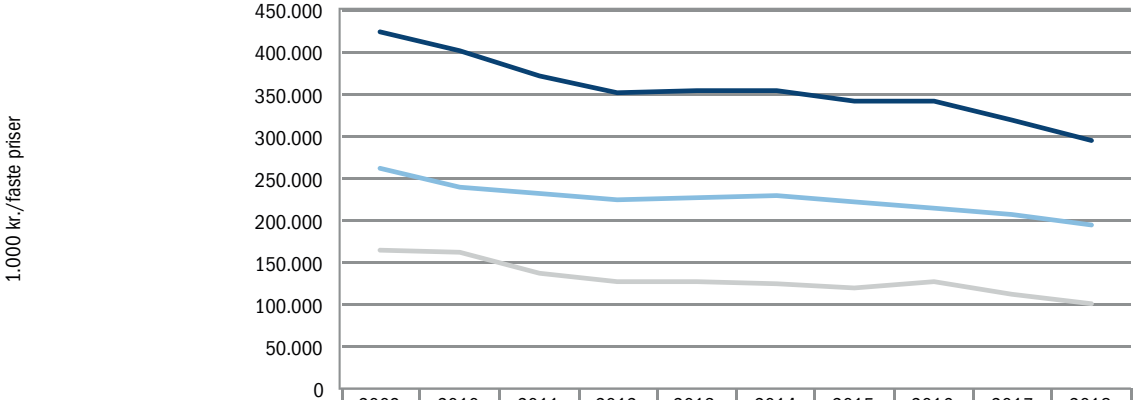

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
I alt, materialeudgifter	424.348	402.084	370.494	351.010	354.975	355.190	341.964	340.610	318.951	294.981
Materialeudgifter, bøger	260.809	240.164	232.090	223.469	226.714	230.074	221.243	214.196	205.837	193.961
Materialeudgifter, andre materialer	163.538	161.920	138.405	127.541	128.261	125.115	120.721	126.414	113.113	101.021

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB6, omregnet til faste priser, prisindeks PRIS112, forbrugerprisindeks (2015 = 100)

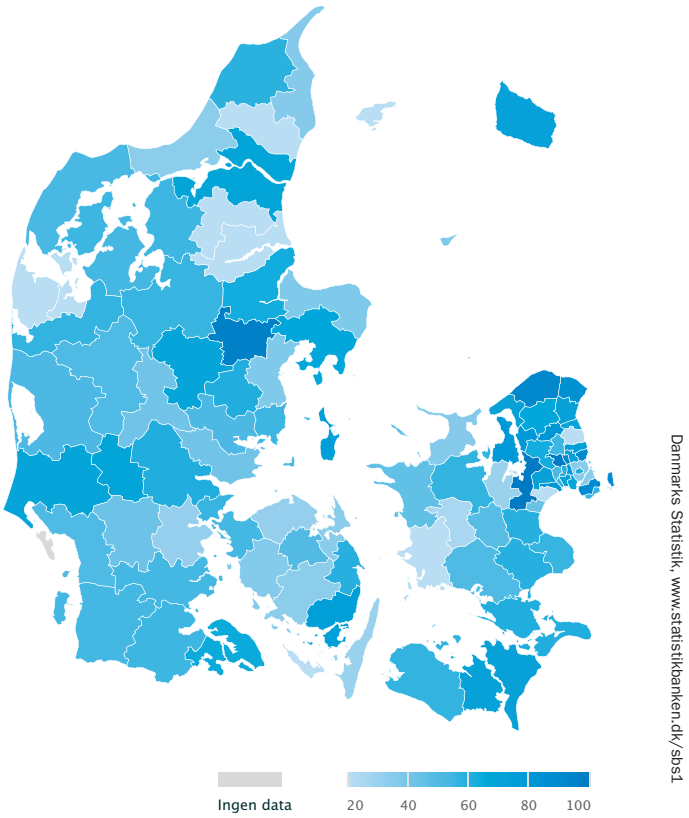

Figur 31: Sammenlignende folkebiblioteksstatistik.
Materialeudgifter (pr. 1.000 indbyggere) 2018

ELEKTRONISKE RESSOURCER

Danmarks Statistik opgør ikke, hvor stor en andel de elektroniske ressourcer udgør af materialeudgifterne. Det fremgår af Biblioteksbarometeret, at digitale ressourcer udgjorde mere end 26 % af folkebibliotekernes samlede materialeindkøb i 2018, og at andelen har været støt stigende igennem de seneste år. Til sammenligning udgjorde udgifterne til de digitale ressourcer 17 % i 2014.

I 2018 var udgifterne til de digitale ressourcer fordelt på følgende andele: netlydbøger 33,1 %, e-bøger 29,9 %, tekstlicenser 20,2 % og film 16,7 %.

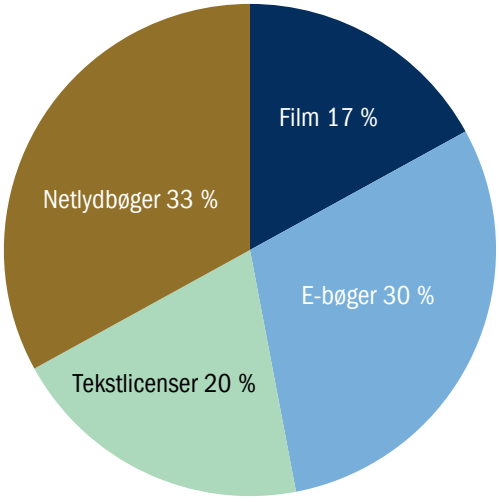

Figur 32: Procentvis fordeling af bibliotekernes elektroniske materialekøb efter kategori

Kilde: Biblioteksbarometer for folkebiblioteker i 2018, Slots- og Kulturstyrelsen

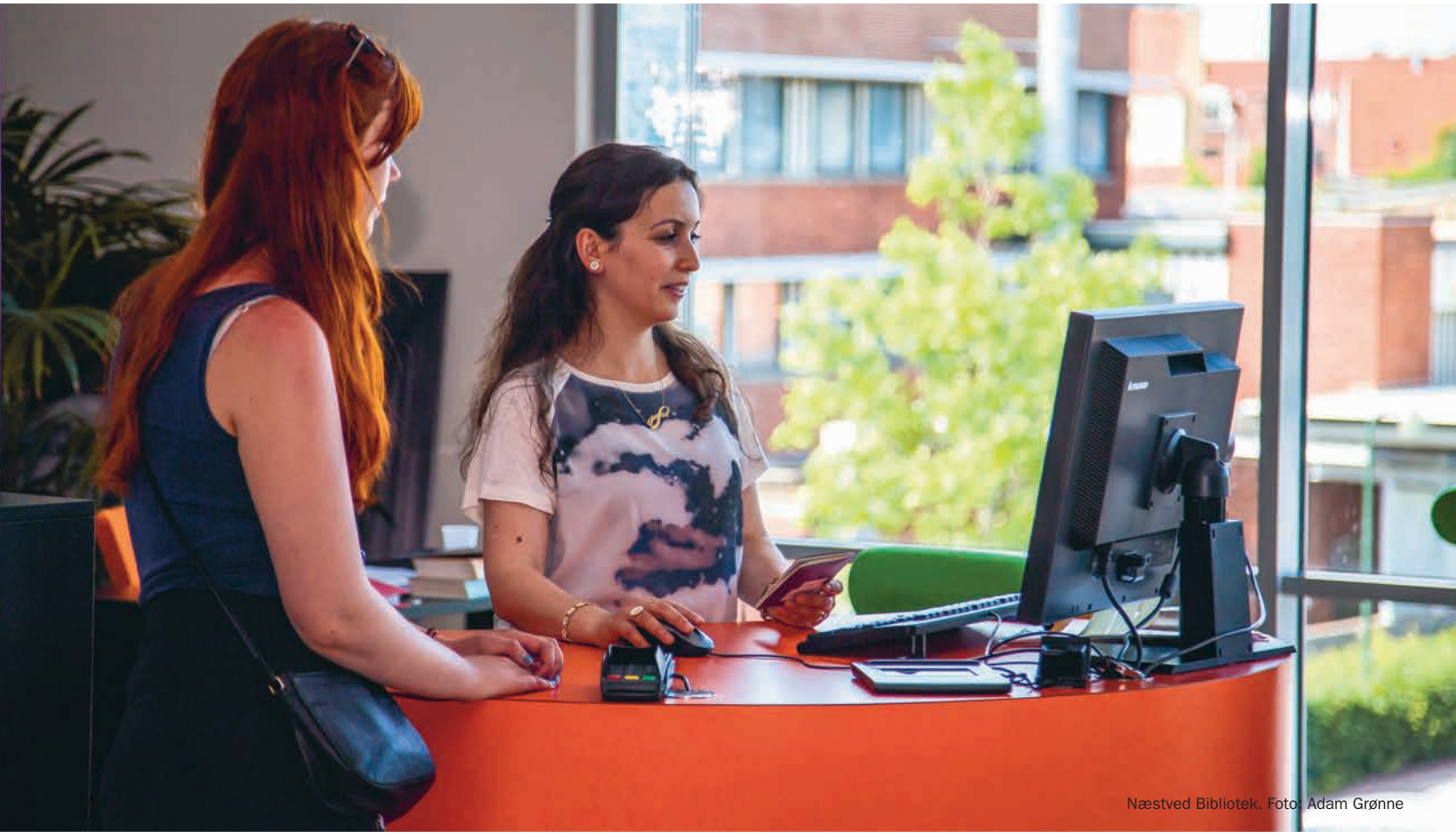

Næstved Bibliotek. Foto: Adam Grønne

PERSONALEUDGIFTER

Figur 33 viser udviklingen i folkebibliotekernes lønudgifter 2009-2018. Lønudgifter udgjorde i 2018 1,7 mia. kr., svarende til et fald på 0,5 % siden 2017. Siden 2009 er folkebibliotekernes lønudgifter faldet med 16 %.

Andelen af lønudgifter i forhold til folkebibliotekernes samlede udgifter har været nærmest stabil siden 2009. I 2009 udgjorde lønudgifter 62 % af bibliotekernes samlede udgifter, mens de i 2018 udgjorde 61 %.

Figur 33: Folkebibliotekernes personaleudgifter 2009-2018

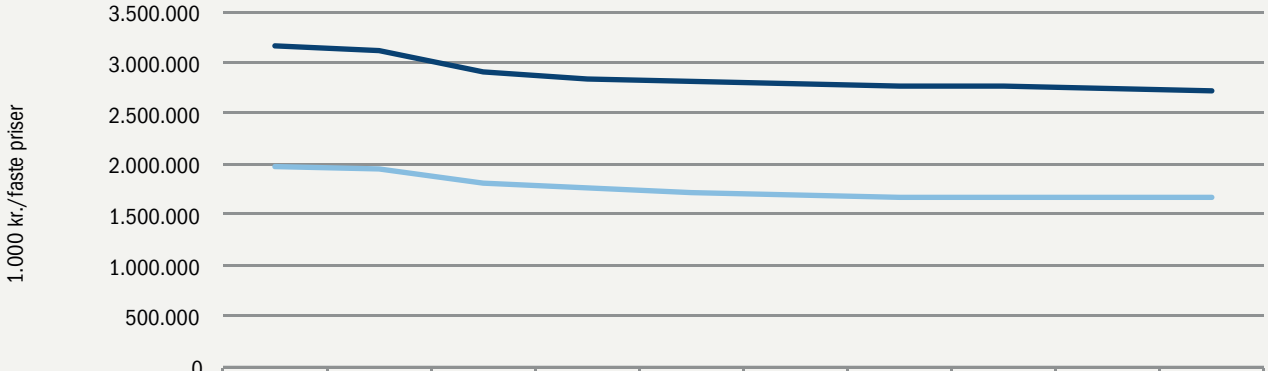

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Udgifter, i alt	3.165.709	3.122.330	2.912.639	2.844.563	2.813.039	2.781.908	2.761.682	2.764.802	2.743.452	2.718.709
Personaleudgifter	1.976.321	1.944.660	1.820.812	1.756.530	1.718.984	1.694.230	1.677.341	1.679.233	1.671.439	1.661.153

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk, BIB6, omregnet til faste priser, prisindeks PRIS112, forbrugerprisindeks (2015 = 100)

FOLKEBIBLIOTEKERNES PERSONALE

I 2018 var der i alt 3.656 årsværk ansat på landets folkebiblioteker. Der er et fald på 52 årsværk siden 2017, svarende til 1,4 %. Siden 2009 har der været et fald i antallet af årsværk på 20 %. Dette afspejler, at den bemandede betjeningstid i samme periode er faldet med 21 %, ligesom antallet af biblioteker er faldet med 12 % i perioden (jf. kapitel 7, De fysiske rammer). Der er imidlertid forskel i udviklingsmønsteret for de enkelte personalegrupper, hvilket fremgår af figur 34.

Figur 34: Folkebibliotekernes personale 2009-2018

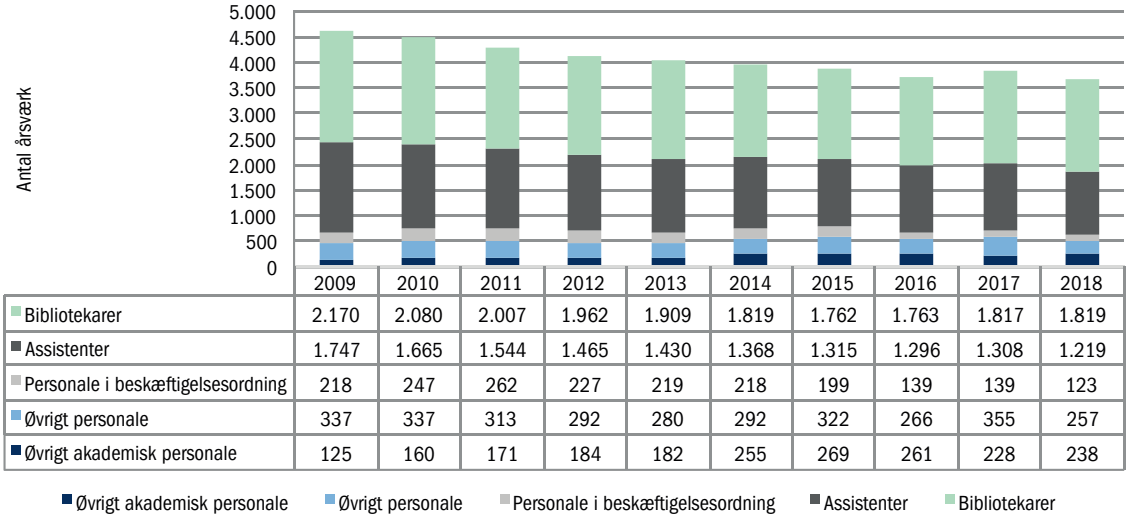

	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Bibliotekarer	2.170	2.080	2.007	1.962	1.909	1.819	1.762	1.763	1.817	1.819
Assistenter	1.747	1.665	1.544	1.465	1.430	1.368	1.315	1.296	1.308	1.219
Personale i beskæftigelsesordning	218	247	262	227	219	218	199	139	139	123
Øvrigt personale	337	337	313	292	280	292	322	266	355	257
Øvrigt akademisk personale	125	160	171	184	182	255	269	261	228	238

Kilde: www.statistikbanken.dk, BIB8

Bibliotekarer

Med 50 % udgjorde bibliotekarer i 2018 fortsat den største personalegruppe på landets folkebiblioteker. Til sammenligning var andelen af bibliotekarer 47 % i 2009. I absolutte tal er personalegruppen imidlertid faldet med 351 årsværk siden 2009. Som det fremgår af figur 34, har der været en mindre stigning i antallet af bibliotekarer de seneste år.

Assistenter

I 2018 var assistenter fortsat den næststørste personalegruppe, men andelen af denne personalegruppe er faldet med 5 procentpoint siden 2009. Personalegruppen assistenter udgjorde således 33 % af det samlede personale på landets folkebiblioteker. I absolutte tal udgør faldet 528.

Øvrigt personale

Øvrigt personale omfatter f.eks. betjente og rengøringspersonale. I 2018 udgjorde øvrigt personale 7 % af personalet på bibliotekerne, hvilket er den samme andel som i 2009. I 2015 var andelen på 9,9 % og dermed den højeste i perioden 2009-2018.

Øvrigt akademisk personale

Kategorien øvrigt akademisk personale udgør bl.a. kandidater fra uddannelser på Institut for Kommunikation (tidligere Institut for Informationsstudier) på Københavns Universitet og kandidater fra andre lange videregående uddannelser. Andelen af akademisk personale var i 2018 på 7 %, hvilket er 4 procentpoint højere end i 2009. Fra 2009 til og med 2015 steg antallet af årsværk for øvrigt akademisk personale markant. Siden 2016 har tallet været faldende.

Frivillige

Figur 35 viser udviklingen i kategorien frivillige på biblioteket. Oplysningerne er først indsamlet fra 2011 og er opdelt i to målinger. Den første måling viser antallet af frivillige på bibliotekerne,

altså personer og ikke årsværk. Den anden måling viser antallet af timer pr. uge, som frivillige lægger på bibliotekerne.

Antallet af frivillige er steget fra 1.032 personer til 2.647 i 2018, hvilket er en stigning på 156 %. Det antal timer pr. uge, som frivillige bidrager med, er desuden steget med 67 % fra 1.583 timer i 2011 til 2.648 i 2018. Antallet af frivilliges timer på bibliotekerne var dog væsentlig højere i 2013, hvor det lå på 5.961 timer, ligesom det i 2015 var på 3.587.

Gennemsnitligt brugte frivillige 1 time om ugen på biblioteket i 2018.

Tal fra Biblioteksbarometerundersøgelserne viser, at 90 af de 97 bibliotekskommuner involverede frivillige i 2018. I tabel 3 fremgår det, i hvilke forbindelser de 90 bibliotekskommuner har involveret de frivillige. Det er især i forbindelse med arrangementer, IT-vejledning og IT-caféer, at de frivillige involveres. Bibliotekerne lægger desuden ofte lokale til Coding Pirates, der drives af frivillige kræfter. Her kan børn gennem leg og læring med ny teknologi få styrket deres IT-kompetencer og kreativitet. Ligeledes lægger bibliotekerne mange steder rum til lektiecaféer, hvor frivillige også er klar til at hjælpe.

Tabel 3: Bibliotekernes involvering af frivillige i 2018

	Procent
Biblioteksarrangementer	62,9 %
Coding Pirates	32,6 %
Hjælp til bibliotekets klubber	16,9 %
IT-vejledning/IT-café	50,6 %
Lektiecaféer	36,0 %
Lokalarkiv	30,3 %
Læseklubber	27,0 %
Makerspace	14,6 %
Sprogcafé	25,8 %
Andet, angiv hvordan/ på hvilke(n) måde(r)	47,2 %

Kilde: Biblioteksbarometer for folkebiblioteker 2018, Slots- og Kulturstyrelsen

Figur 35: Frivillige på folkebibliotekerne 2011-2018

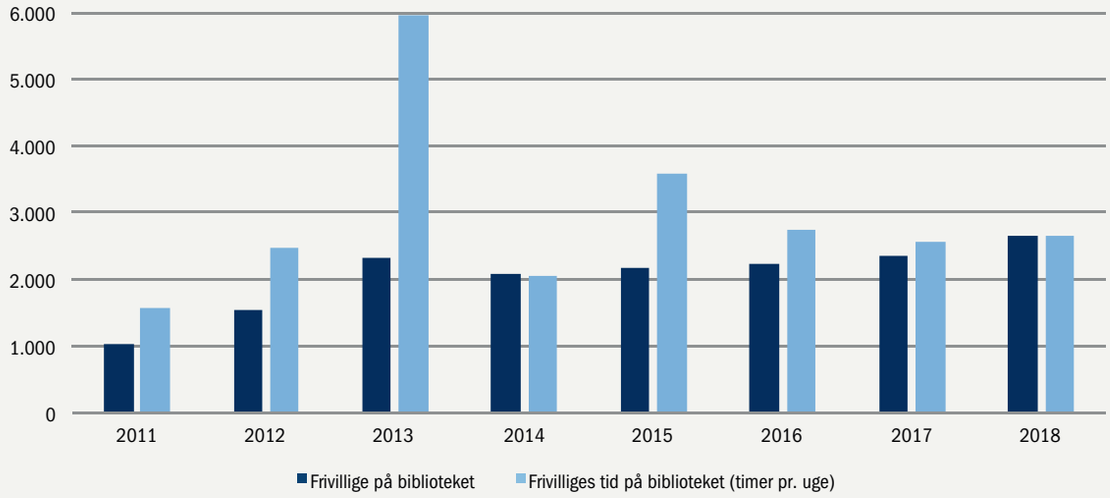

Kilde: Danmarks Statistik, www.statistikbanken.dk/BIB2B

Hvis jeg skal beskrive biblioteket med ét ord, må det være: mangfoldighed. På biblioteket er der rigtig mange forskellige mennesker, der kommer fra vidt forskellige ender af samfundet. Og det er vel egentlig selve meningen med et folkebibliotek.
Mand, 40 år

FIND FLERE TAL OM BIBLIOTEKERNE

Danmarks Statistik og Biblioteksbarometeret for 2018 har mange flere oplysninger om bibliotekerne og danskernes kulturvaner, som der ikke er plads til i denne publikation.

Danmarks Statistik, Statistikbanken: www.statistikbanken.dk
Biblioteksbarometer for folkebiblioteker: kortlink.dk/slks/23dun

LÆS MERE OM PROJEKTER MED TILSKUD FRA UDVIKLINGSPULJEN FOR FOLKEBIBLIOTEKER OG PÆDAGOGISKE LÆRINGSCENTRE

I Slots- og Kulturstyrelsens Projektbank ligger der beskrivelser og afsluttende rapporter fra de mange projekter, der har fået tilskud fra Udviklingspuljen for folkebiblioteker og pædagogiske læringscentre.
Projektbanken: www.projektbank.dk

LÆS MERE OM SLOTS- OG KULTURSTYRELSENS OPGAVER PÅ BIBLIOTEKSOMRÅDET

Slots- og Kulturstyrelsen underbygger bibliotekernes opgave med at fremme oplysning, uddannelse og kulturel aktivitet. Styrelsen varetager en række ansvarsområder fastlagt i lov om biblioteksvirksomhed og understøtter udviklingen på biblioteksområdet.
Læs mere om biblioteker og Slots- og Kulturstyrelsens opgaver på biblioteksområdet: kortlink.dk/slks/23dus

Slots- og Kulturstyrelsen har ansvaret for en decentral struktur, hvor seks geografisk spredte biblioteker (centralbiblioteker) får statsligt tilskud til at varetage en række opgaver, der kommer alle folkebiblioteker til gode. Det drejer sig f.eks. om en forpligtelse til at have en særlig udbygget materialesamling, som alle biblioteker kan låne fra. Desuden skal centralbibliotekerne skabe grobund for kompetenceudvikling og samarbejde folkebibliotekerne imellem samt udbrede nationale indsatser. Læs mere: kortlink.dk/slks/23dy5

Albusfestival Dokk1. Foto: Sophie Dreijer

FOLKEBIBLIOTEKER I TAL 2018

Redaktion: Jeppe Bjerregaard Jessen, Nina From Jensen og Josef Jackson

Citaterne i publikationen er fra en voxpop på Nørrebro Bibliotek i København en tirsdag eftermiddag i oktober 2019.

Publiceret af Slots- og Kulturstyrelsen november 2019
Publikationen kan hentes på: slks.dk/omraader/kulturinstitutioner/biblioteker/bibliotekssstatistik/folkebiblioteker-i-tal/

ISBN: 978-87-92681-92-8
Elektronisk ISBN: 978-87-92681-93-5

Grafisk produktion: Stæhr Grafisk
Tryk: Rosendahls A/S
Forsidefoto: Herlev Bibliotek. Foto: Kristoffer Juel

Middelfart Bibliotek. Foto: Kim Wendt